

KOTOISIA TARINOITA.

KIRJOITTANUT

J. H. ERKKO.

1, 2.

I.

HELSEINGISSÄ 1881.

K. E. Holm'in kustannuksella.

Sisällys:

Nuori Aatami	Siv.	3.
Salapolttajat	"	42.
Kuinka syys muuttui kevääksi	"	94.

HELSINGISSÄ 1881.
HELSINGISSÄ,

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapainossa, 1881.

Nuori Aatami.

Li hän kauan elä, kyllä Jumala hänet korjaa pois, hänellä on niin erinomainen muisti, että sit' on oikein ihme. Kun sisarta opetettiin aakkosia tuntemaan, niin veli, pikku Aatami, oppi ne alusta pitäin ulkoa, ja samaa kyytiä meni koko aapiskirja, että avosuin vaan saatiin kuulla, kun poika paukutti, että seinät soi. „Ymmärrätkö“, kysyi kanttori lukukinkerillä, „ymmärrätkö mitä luet?“ Silloin pojan päässä silmät seisoivat kuin kanttorin taulunumerot kirkossa ja punakkana purki hän aapisen lukuja kuin lankaa kerältä, kunnes kanttori oikein väkivoimalla hänen vauhtinsa seisotti. — Nyt osaa hän jo lukea sisältäkin ja mitä kaikkia hän voisi-kaan oppia, — mutta eihän semmoinen lapsi kauan elä“.

Jotenkin tuollaisia ennuspuheita ja tunnussanoja kulki Koiramäen pikku Aatamista kylän täysikasvuisen vaimoväen keskellä. Selvästi nähtiin, että poika tunnussanoista iloitsi, vaan ennuspuheita

kuuli hän hyvin suuttuneilla korvilla, sillä kuolemaan oli hän yhtä vastahakoinen kuin kaikki muutkin sitkeähenkiset. Hän siis vastoin ennustuksia eli oikein tahallansa ja luki ulkoa kaikki kirjat mitä siihen aikaan Koiramäen torpassa pidettiin tarpeellisina: niihin kuului jo mainittu kukkolehtinen aapinen, pitkä katekismo ja kaita virsikirja sekä pituutensa levyinen almanakka, joten hän tunnustettiin suurimmaksi tietoviisaaksi koko Kehnosuon kylässä.

Sentähden ei ollutkaan kumma, että häntä kylän täysikasvuinen vaimoväki muisteli. Niinpä eräänä sunnuntaina, kun vaimoväki parvessa palasi kirkolta ja saarnan jäljiltä ensin keskusteltiin hengellisistä asioista, vierähti juttu lopulta Koiramäen Aatamiin.

„Ei sen pojan elämä ihmeittä mene; jos hän ei kuole, tulee hänestä ainakin herra. Sillä päällä kävisi lukea vaikka papiksi, eikä silloin aina nokka saarnastuolin paperilevyllä nuokkuisi, niinkuin nyt, sen pahempi, usein kuullaan ja nähdään. Ja sitä muistia! Koko almanakan osaa hän nyt jo ulkoa hamasta Aapelista niin Sylvesteriin asti; auringon, kuun ja tähdet, kravut, neitseet ja skorpionit — kaikki laskettaa hän kuin virran juoksua. Mutta kysymyksiin ei vastaa, vaan sanoissa uskosti kiinni riippuu kuin ankkuri köydessä. Eihän mokomaa ole kuultu eikä nähty! Jos hän ei kuole, tulee hänestä ainakin herra“.

Niin haasteli Kehnosuon vaimoväki, ja siitpä sai nuori Aatami hiukan vihiä, jonkatähden hänessä vähittäin korkea ajatus heräsi: hän lujasti päätti sukunsa esikoisena kohota villistä metsäviinapuusta herras-yrttitarhojen kukkakumpuja koristamaan; ja silloin luopui hän ensikerran kirjan sanoista, koska hän toivon hengessä hyräili:

„Mun täytyy kerran käyskennellä“

Pääll' kukkaisten ja ruusuin!“

Viistoista vuotias oli Aatami tehdessään tämän ihanan päätöksen. Halpa torpanpoika oli nyt ulkonaisesti poiskarsittava ja sisällisesti ulosjuuritettava; sen sijaan piti hankkia jotain, jonka laatua ei Aatami vielä tarkoin tietänyt. Hän tunsikin kylän kirjurin hra Nurkkelin'in, joka oli jo herra. Hänellä oli jo auringon paisteessa välkkyvät verkavaatteet ja kemppi, keikkapäinen käynti sekä harjasvenäläiseltä ostetut lasisilmät, suuret kuin lautaset. Mutta hänpä taisikin kirjoittaa — siinä syy kiiltäviin verkavaatteihin; kuului osaavan lukuja multipliseerata — siksi nokka tähtiä tähysti; ja mikä painavinta oli, taisi hän puhua ja kirjoittaa protokollat ja velkakirjat ruotsiksi, — tätä vanhan-aikuista Suomen herraskieltä pitivät vielä niihin aikoihin Kehnosuon talonpojatkin kaiken herruuden satoisana tähkänä — jonka tähden häntä kyläkunta pelvolla ja vapistuksella kunnioitti. Kätkipä ja tallensi hän koko kylän tarpeeksi lakiviisautta, jota, kuten suk-

kela puotimies, voittohinnoista kaupitsi. Ansaitsee hän kyllä kunnian ja herruuden, arveli Koiramäen Aatami, joka tiesi, ettei kylän kirjuri kuitenkaan osannut koko almanakkaa ulkoa.

Herra Nurkkelinilta olisi Aatami sentään voinut oppia jotakin, jota hän ei vielä tainnut, joll'ei olisi tietänyt tuon lakiviisaan osaavan pitää erikoisetujansa ylen painavassa arvossa, jonka tähden hän ei ainakaan henkisellä alalla mitään tasasuhtaisuutta suvainnut: Hän vaan sanoi sopimattomaksi, että torpan poika rupeaa kouluja käymään, kun hänellä kyllin on muitakin töitä.

Mutta ajatus herruudesta oli siemen, joka iti, juurtui ja orasteli Aatamin mielessä. Hän ajatteli, että kylän kirjuri kuitenkin on kaunis esikuva viisaasta herrasmiehestä, jonka askeleita alkavaisen tulee noudattaa. Ensin piti oppia joustavasti ja keikkapäisesti käymään ja siihen ei tarvittu muuta kuin harjoitusta. Aluksi hälle kylän tytöt nauroivat ja pojat irvistelivät, he kun eivät ymmärtäneet asian syvempää merkitystä; mutta vähittäin niidenkin silmät tottuivat. Ainoastaan kylän vanhat miehet joskus nurahtivat: „joku nurkkasihteri tuosta Koiramäen Aatamista tulee“. Eikä poika parka vielä itsekään tiennyt mikä herra hänestä tulee, kunhan vaan herra tulee, niinkuin vaimoväki oli ennustanut.

Sitä varten piti päästä jonkunlaiseen kouluun. Piti oppia tekemään kirjoitusta ja rätinkiä. Isä-

Aatami ainoata poikaansa esteli, mutta äiti häntä puolsi, ja niin Aatami tehtiin verkaiseksi pojaksi kankaasta, jonka alkujuurena olivat mustat kotilampaat.

Siihen aikaan eli pitejässä *) vanha koulumestari Sepeteus Sarkanen, joka oli tehty virattomaksi, kun hän opetti seurakunnan lapsille maallistakin viisautta, jota sen-aikuinen kirkkoherra piti totisen kristityn yksinkertaiselle uskolle vaarallisena loukkauskivenä. Niinkuin kirkkoherra selitti, niin kaikki kirkonmiehet ja seurakunnan vanhimmat uskoivat ja tämän uskon hedelmänä oli Sepeteus Sarkasen virkaero. Sen jälkeen ainoastaan harvat epäuskoiset vanhemmat, kuten kirkkoherra niitä nimitti, rohkenivat antaa lapsiaan tuon virkaheiton koulitaviksi; niiden antimilla vanha Sepeteus sittemmin eleli.

Kovin epäili Koiramäen emäntäkin viedessään poikaansa tämän tuomitun miehen kouluun. Muuta tietä ei kuitenkaan ollut lähistöllä tietävissä. Sentähden neuvoi hän Aatamia seuraamaan totisten ja oikeain herrasmiesten jälkiä. Kun tulivat koulumestarin luo, ilmoitti äiti, että poika osaa koko almanakan ulkoa, jonkatähden hänestä on hyviä toiveita.

*) Tällaisen muodon tästä sanasta on kirjoittaja tavannut ainakin eräässä Uusmaan suomalaisessa pitejässä ja käyttää sitä eroitukseksi sanasta pitäjä (subst. actor tekosanasta „pidän“) ja välttääkseen tuota taivutuksissaan kangistuvaa „pitäjäs“ — muotoa.

Koulumestari Sepeteus Sarkanen — ei kukaan sanonut: hra Sarkanen — oli pitkäkaulainen, laiha mies, jonka valkoiset hiukset ja harmaa takki näyttivät yhtä suorilta kuin hänen vakava katsantonsa. Tämän vakavan miehen jalkain juuressa sai nuori Aatami alkuvalmistukset hämärään kutsumukseensa. Ankarasti täytti hän muistiansa läksyillä, joita sitte koskenaan mestarilleen kertoi kuin kirja. Vaan koska häntä Sepeteus Sarkanen kysymyksillensä ymmärryksen valtakuntaan johti, seisahti silloin pojan järki kuin seinäkello ja hetkisen aikaa silmät, kuin kellon pyörylä, liikkumatta naljattivat, kunnes koulumestari asian sanoilla ja keppinsä ponnella ratkaisi, jolloin Aatami niin kauheasti punoitti ja höyrysi, että hän kotoista saunanlöylyä muisteli.

Syvemmin painui hänen mieleensä Israelin historiasta käärmeen ylentäminen korvessa, jonka selitys ei Aatamin päähän hevillä mahtunut, kunnes vanha Sepeteus sielunsa pohjasta kiivastui ja hän pojan vyötäisremelistä hetkeksi seinälle rautakoukuun ripusti. Viistosuuna siinä nuori herra oppiveljiensä varoittavaksi huviksi raskaasti kyyneliä kylvi, kunnes hänet mestarin armahtava käsi pelasti.

„Siitäpä muistan olleeni koulussa“, lohdutti itseänsä Aatami, „ja tiedämpä kerran sanoa mitä heruus maksaa“.

Mestari Sepeteus itsekin usein vuodatti lohdutusta kurinsa haavoihin, koska hän lausui:

„Opinsauna autuas aina,

Koska vitsoin vihmoillaan“.

Niin kului vuosia kolmikunta, jolla ajalla Aatami ehti yhtä ja toista oppia; mutta kallihinta aarretta puuttui hän vielä. Sen huomasi hän, koska piti Kehnosuon isännille selittää ruotsalaisia protokollia — sillä hra Nurkkelin oli halvautunut ja sen jälkeen päästetty pitejän ruotuun. — Kauan katseleli hän ääneti salattua kirjoitusta ja viimein häpeästä kerman vaaleaksi muuttui ja itkusilmin paiskasi protokollat pöytään. Häpeissään siitä äitikin itki ja vanha isä-Aatami kovin pojalleen nurisi. Olihan surkeata kuulla kylässä kerrottavan, ettei Koiramäen Aatamista tullutkaan koulussa herraa.

Ja mitä lausui sitten kylän täysikasvuinen vaimoväki?

„Sitä nyt on ihme, millaiseen kouluun pantiin poika: ei ruotsin sanaa siellä oppinut. Pitkällekö tällä suomella mennään lakituvissa ja isoisten seuroissa? Sopisi nyt pojan astua hra Nurkkelin'in tilalle, ja sitten — — — voi sentään, ja semmoisella päällä! Mutta eihän tämä tuhma talonpoika tiedä mitä kautta herraksi päästään“.

Näitä haasteli vaimoväki, ja surusta ja suuttumuksesta vietti Aatami monta unetonta yötä.

Nousi sitten kirkas toivon aamu, joka valaisi Aatamin synkkää mieltä. Sepeteus Sarkanen astui

torppaan ja ilmoitti lukeneensa sanomalehdistä tärkeän ilmestyksen.

„Nouse, Aatami“, lausui vakainen mestari, „nouse ja riennä virvoittavan veden tykö! Auennut on lähde janoavalle kansalle korvessa. Avattu on Jyväskylässä seminaari, johon nuorukaisia kaikilta Suomen ilmoilta kutsutaan, että he johtaisivat saloihimme elävän veden virrat, ja niin herättäisivät erämaan kukoistavaksi niityksi ja karkean maan tähkiväksi viljavainioksi. Nouse, Aatami, nouse ja riennä virvoittavan veden tykö!“

Vakainen ja juhlallinen oli tätä lausuessaan koulumestari Sepeteus, ja ihmeissään, kuten profeetan ennustavaa ääntä, kuunteli hänen sanojansa vanha isä-Aatami sekä hänen vaimonsa. Jotakin outoa, käsittämätöntä juhla-aamun hämärää tunsii silloin torpan väki ilmassa ja ajatus herruudesta haipui siksi kertaa nuoren Aatamin mielestä, koska hän kirkassilmäisesti uuteen — vaikka tosin käsittämättömään — toivohon virkosi.

Sepeteus Sarkasen neuvolla ja avulla hankki hän joutuen tarpeelliset todistukset ja valmisti hake-muspaperit, joiden seurauksena oli kutsumuskirja Jyväskylän seminaarin pääsyttukinnoihin.

Täynnä outoja toiveita ja aavistuksia ilmestyi Aatami tutkintojen vaakalaudalle, jossa erittäinkin hänen muistinsa paino pelasti pulasta, jonka köykäinen ymmärrys oli tuottaa. Pian tuli myöskin

kuuluksi, että Aatami Aataminpoika Koiramäki osasi koko almanakan ulkoa, jonka tähden hänestä oli hyviä toiveita. Yhdentenä neljättä hyväksyttiin kän laitoksen koetus-oppilaaksi. Saman päivän iltana kuulivat hänen uudet toverinsa ensikerran luettavan almanakan ulkoa hamasta Apelistä niin Sylvesteriin asti, auringon, kuun ja tähdet, kravut, neitseet ja skorpionit. Sittemmin saivat he usein nauraa tällaiselle makealle huville ja Aatami näki sitten aina koko seuraavan yön niin makeita unia.

Läheni joulun ja syyslukukaus loppui. Taas killui Aatamin, kuten jokaisen koetus-oppilaan, edistys opettajiston keskellä puntarin nokassa. Tämä oli ratkaiseva hetki, jossa ei almanakkakaan tahtonut auttaa, sillä varsinkin matematiikan lehtori löysi Aatamin kovin keveäksi. Näin tänne, noin sinne asiaa harkittiin, niin ilmestyy yht'äkkiä opettajiston eteen ohutvartaloinen hoikka nuorukainen, jolla on ohut ruskea tukka, ohuet kasvot ja nenä sekä lauhkeat lampaan silmät. Syvästi kumarsi hän kokousta ja matalasti vapisevalla äänellä änkytti jotain semmoista kuin: „ar — — maht — — a — — kaa!“ Vaan sittenpä heti joku voima tarttui poika paran käsitynkään ja hän tunsu itsensä sievästi ohjatuksi ulos illan pimeyteen. Ihmeissään hän siinä kauan seisoi ristissä käsin ja ensin taivaalta tähtiä tähysti, vaan sammui hänen silmissään tähtien tuike; sitten vilkaisi maata ja puutarhan lumisia koivuja; vaan

sankasti mustui talvinen maa; käänsi päänsä lamppujen valossa loistavan kokoussalin ikkunoihin, vaan silloinpa viimasi pojan päätä ja hän vilvoisalle hangelle kuukahti.

Semmoinen oli Aatamin ensimmäisen kumarruksen ensimmäinen seuraus — tosin laatuansa harvinaisen.

Kului yö. Koitti aamu. Kajahti koulun kello. Oppilasvirta vilisi kouluun. Vaan poissa on Aatami. Unetonna hikoili hän yönsä, toivotonna näki koittavan päivän. Vuoteelle hän illalla hangelta vapisten hoippui, siinä nyt vaippaan kapaloituna epätoivon tuskia potee. Potee poloinen Aatami.

Vaan saapui päivästä ilta. Toivottu ilta ja toivoton ilta. Iloinen ilta ja suruinen ilta. Valittujen nimet julkaisi koulun johtaja: toivottu ilon-sanoma. Hyljättyjen nimistä hän vaikenä: toivoton surun sanoma.

Sisäoppilas kun Aatami oli, asui hän rukoussalin viereisessä kammiossa, jossa melkein hengittämättä seinän läpi kuunteli salissa tapahtuvaa päätöstä. Epätoivosta riutumallansa hän väristen odotti nimeänsä lausuttavaksi, kunnes viimeisenä kajahti: „Aatami Aataminpoika Koiramäki“, jolloin sairás, vuoteeltaan hypähtäen, riemuääneen remahti.

Vaan huuto kuului saliin. Sieltä juoksi oppilassarja hämmästyneenä kammioon. Vuorostaan hämmästyti Aatamikin ja tunkeusi hätäisesti sän-

kynsä alle, josta hän kuitenkin jaloista huomattiin ja pystytettiin kaikein iloksi muiden valittujen parveen.

Pirteänä ja raittiina kuin sateella nauris, jonka naatit tojottavat hajallaan — niin seisoivat Aatami tovereinsa keskellä terveenä ja hajalla hapsin. Hämillään hän ensin katsoa toljotti, vaan sitten lauseihin puhkesi.

„Veljet!“ huusi hän onnesta läikkyvin silmin. „Tietäkää, ett'en ole enää mikään Koiramäki, vaan nimeni on tästälähin oleva Aatami Aataminpoika Armfelt Kehnosuon kylästä!“

Niin Aatami onnensa houreissa huikahti, vaan sitten muisti hän seisovansa sairaan kirjoissa, jonkaltähden valitti päätänsä kovin huimaavan.

Pian tuli kuuluksi kaikille Aatamin jo ennestään kuuluisa uusi nimi. Sitten ilmestyi hän eräänä iltana koulun johtajan edessä.

— „Tahdon ilmoittaa nimeni“.

— „Aatami Koiramäki?“

— „En ole enää mikään Koiramäki, olen sukuni esikoinen ja tahdon olla Armfelt“.

— „Armfelt! Koiramäestä Armfelt? Se on sopimaton“.

— „Sen olen kirjasta lukenut ja tahdon olla Armfelt Kehnosuon kylästä“.

— „Sopivampi on Kehnonen“.

— „Sellaista nimeä ei ole herroilla eikä kirjoissa!“

— „Taikka Kehnonius tai Kehnolin?“

Nämä sointuivat Aatamin korville kauniimmilta, ja vasemmalle kädelleen kallistaen päänsä hän hetken tuumaili.

— „Tahdonpa sitten olla Kehnolin, lausahti hän lopulta. Nöyrimmästi pyytäisin tulla ylös-otetuksi Aatami Aataminpoika Kehnolin Kehnosuon kylästä!“

Tällä nimellä nyt istutettiin Aatami vakinaiseksi seminaarin kirjoihin. Vaikka hänen mieltään kaiveli Armfelt'in kadottaminen, astui hän kuitenkin entistään tyytyväisempänä tulevaisuuttansa kohti.

Tuskin olisikaan Aatami Kehnolin'in kouluajalta tätä enemmän kertomista, jollei olisi naisseminaari seissyt niin lähellä miesseminaaria, ett'ei ollut kuin silmänheitto matkaa. Tosin joutui hän usein tovereilleen leluksi ja heitä useammin huvitti kuin muut, vaan sehän oli hänen yksinkertaisuutensa luonnollinen osa, josta ei häntä kukaan kaidehtinut.

Jotakin viehättävää tapahtuu vasta sitte, kun nuoren miehen elämän näkymöllä haamoittaa nuori nainen.

Hyvä seura on jo kaunis asia ja hyvissä seuroissa alkaakin usein moni kaunis asia.

Jokaisen kuun ensi tiistain iltana oli johtajan luona semmoisia hyviä seuroja, joissa kynttiläin valossa loisti naisseminaarin neitoseja ja miesseminaarin poikasia. Heillä oli sama laki kuin esineillä Hel-

singin teollisuusnäyttelyssä: he saivat toisiinsa — noin syrjin karin — katsella, vaan ei kajota.

Niinpä eräänäkin iltana oli sali kynttilöillä valmiiksi valaistu: keskellä kattoa ilman hengessä heilaili kruunu täynnä valkeutta; salin perässä sekä kruunusta oikealle, tuikutti kynttilöitä ikkunoilla sekä pöydillä, yksitellen ja parittain. Niinkuin kynttilät, niinpä jakauntuivat neitoksetkin salissa: ensin suuri soikean pyöreä pöytä kuin Wiipurin rinkilä, jonka ympärillä neitset kukkaseppeleenä istua kekottivat — aivan kuin nimipäivärinkilän ympärillä — sitten istuivat toiset neitset koreasti seiiniä vasten yksitellen ja parittain, aivan kuin kynttilätkin. Vaan oven puolella teiskaili illan isäntä kohteliaasti vastaan ottaen yhä uusia neitoksia ja yhä uusia poikasia, joista neitset tosin kääntyivät oikealle, vaan pojat hiipailivat eräästä ovesta vasemmalle, johon he sisältyivät kuution tapaiseen kammioon. Sentahtäden ei mitään ritarillista seuraa salissa näkynyt paitse välimiten, kun illan istujain iloksi säveliin puhkesi laulajain yhdistyneet henget taikka milloin ujoutensa kotelosta joku poikanen esille pujahti ja jonkun runon tahi tarinan luki.

Semmoisessa asennossa kaikki tyynesti istuivat. Vaan niinkuin päivän tuulten jäljiltä tykki tyynessä ilta-ilmassakin vielä järven kalvo värehtii, niinpä kuului naisten keskeltä suppeata puheen sip-

sutusta samalla kuin hyppöset minkä mitäkin puhe-työtä nypläsi.

Tähän seuraan Aatamikin astui. Ensin hän ovella varovasti vaanieli ja epäili olevansa mahdollinen sisään-astumaan, vaan jäljessä kun toiset ahdisteli, riipaisi hän äkkiä oven auki ja seisoi eteisessä. Kuten tavallisesti, astui Aatami nytkin esiin viistosti sydämenpuolinen kylki edelläpäin. Tervehtiessä vaan tapahtui pieni erehdys. Mutta siihen oli syyppää eräs neitonen, joka juuri hänen edellään astui sisään ja syvästi niiasi, jonkatähden Aatami eksyi tekemään samoin. — Miks'ei saisi tervehtää miehet samoin kuin naiset ja päinvastoin? — vaikka neitseet tällä kertaa hieman hymyilivät.

Kovin huikenivat Aatamin silmät nähdessään salin valkeudessa hymyileviä kasvoja, ja otettuaan hätäisesti kolme pitkää varvas-askelta vasemmalle, seisoi hän tovereinsa takana kammion ovella, josta pelvon sekaisella ihastuksella pilkisteli salin tähtitarhan kukkasarjaan.

Niin ihmeesti kauan tähtäsi Aatami yhteen kohtaan salissa, jossa istui sama tyttönen, joka hänen edellään niiasi. Jotakin erinomaista keksi Aatami työssä, joka oli niin lihava, mehevän punainen ja keltatukkainen, että olisi hänestä luullut voivan viiniä pusertaa, oikein semmoista hurmentavaa viiniä, „joka tekee viisaan hulluksi ja hullun vieläkin hul-

lummaksi“, kuten Aatami muisti erään viisaan papin saarnasta.

Kun sitten oli tarittu ja tuotu kupponen teetä sekä laulettu ja kuultu laulua, alkoi Aatamia liikuttaa semmoiset tunteet, joita ei voi selittää. Mahdoton oli hänen kieltää vasenta puoltansa, joka väkisinkin tahtoi häntä johtaa viiniä puserutamaan. Ja ennenkuin vielä laulukaan loppui, astui hän vasemmalla jalallaan askeleen kasvojen paistetta kohden; kallistui sinne kuin päivähän kukka. Vaan silloin hän kummia kuuli: mehevät huulet puserutelivat ruotsia, joka hänelle salaisuuksien kielenä kaikui. Heti tempasi hän jalkansa takaisin. Hän varistui ja hikoili. Onneton poika, ettei hän ollut kilpikonna! Häpeissään olisi hän nyt kokonaan putkahtanut kuoreensa. Hän kuunteli vielä toista ja kolmatta ja kaikkia neitosia, — ne olivat Jyväskylän seminaarin neitosia, jotka „suomenkieltä ruotsiks harjoittavat“ *). Ruotsia vaan pilpattivat he.

„Niin, he tahtovat olla herrasväkisillään ja silloin täytyy puhua ruotsia. Hra Nurkkelin oli sentään viisas mies, hän osasi ruotsia ja hänkin oli herra ja sihtieri Kehnosuon kylässä. Vaan minunpa poloisen on laitani toisin: „Vaivainen mato ja matkamies“ olen minä, ellen herruuden avainta salatussa kielessä keksi. Suuri, ankara muutos pitää minussa tapahtuman“.

*) Tämä oli siihen aikaan, jossa tarinan tapaukset liikkuvat.

Niin haikaili suruissaan Aatami. Vaan silloin hänen tovereinsa keskellä kajahti: „Nouse, lennä Suomenkieli“ j. n. e., jonka laulettua pojan vasen jalka taaskin otti rohkean askeleen ja heti seisoi hän kokonaisuudessaan mehevään kasvojen pais-teessa.

Nyt kuuli hän. suomea ja nyt kuultiin hänen suomeansa. Hän kertoi kuinka vaikeata on oppia koko almanakan ulkoa. Hän puhui selkeästä, pilvi-sestä ja sade-ilmasta. Sitten ennusti hän kaikki tulevaiset nimipäivät selvästi kuin almanakka ha-maan Sylvesteriin asti. — „Isäni osaa ulkoa vaan kyntömiehen almanakan, joka on lyhyt; mutta ette-hän semmoista kuitenkaan tahtoisi kuulla?“

— „Tahtoisin, oikein mielelläni, suomenkieli on niin kaunista!“ liversi hymyillen mehevä neiti. Se tuntui Aatamille hunajasateelta päivänpaisteessa. Hänen vasen jalkansa ojentui esiin ja hän rykäisi ja sitten lausui: „Niin kuulkaa mun suustani alhai-sen kyntömiehen sanat!“ *).

---

*) Koska lienee hupaista tutustua isä-Aatamin almanakkaan, liitämme sen tähän hänen poikansa suun hedelmänä, kuten seuraa:

„Tuomaasta kuus kynttilään,
Siitä neljä Mattiin,
Siitä viis Maariaan,
Siitä viis Wappuun,
Siitä kahdeksan Juhannukseen,
Siitä neljä Jaakkoon,
Siitä viis Petroon,
Siitä viis Mikkoon,
Siitä viis Pyhämieheen,
Siitä seitsemän Jouluun“.

Juuri sai hän isänsä almanakan lukeneeksi loppuun, kun illan isäntä häntä lähestyien viittasi puheilleen. Siinä kuuli hän hiljaisia, vaan tuikeita sanoja, ja kovin pitkiä puheita kuiskattiin hänen pitävän tyttöselle. Siitä pojan pää vasemmalle kallistua nutkahti kuin katkennut kaalin kupu. Nui-valla nenin hän nyt hiipaili kuution muotoiseen kammioon, jossa, kuten ukkosta piillen, pilvien välistä päivää tirkisteli.

Sitten lähestyi illan isäntä mehevätä neitosta ja muita neitosia ja he puhuivat keskenään Aatamilta salattua kieltä: se oli ruotsia.

— „Ah, paljon puuttuu multa!“ huokasi Aatami. „Herrasväkisille ei kieleni kelpaa ja sentähden täytyy mun paeta. Niin häväiskää ja pilkatkaa keskenänne onnetonta, te paratiisilinnut, kunnes kiel-tänne ymmärtää Kehnosuon poika! Ymmärtääpä hän sitä kerran ja — silloin herranen aika!“

— „Eipä niin“, kuiskasi hälle eräs tovereista, „vaan kerran täytyy kaikkein tässä maassa osata ja puhua suomea ja — silloin herranen aika! Sitä toivon minä ja sentähden tahdon elää ja kuolla kuin suomalainen“.

— „Niinpä oletkin sinä paatunut talonpoika, johon ei kajoo korkeamman esimerkin voima!“ tokaisi Aatami. „Minäpä kaikesta näen, ett’ei sovi puhua suomea kuin jokapäiväisessä työssä, josta jokapäiväinen leipämme nautitaan. Vaan jos ilon

ja riemun pikarista tahdomme juhlien herrashetkinä juoda — kuten sanoo eräs viisas saarna — tulee meidän oppia kielillä puhumaan niinkuin nyt edesämme nähdään ja kuullaan“.

— „Vaikene, läpiviisas almanakka!“ tiuskahti hälle toveri. Ja silloin taukosi myöskin pianonsoitto, joka yhteislaulun jälkeen oli kaikunut erään neitseen sooloa laulaessa.

Iltaseura oli lopullaan. Jätettiin hyvästi.

Vaan hajallaan oli Aatamin pää, hajallaan sydän. Puolipihassa ulkona muisti hän lakkinsa unohtuneen ja palasi takaisin. Ihmeekseen löysi hän lakin kietouneena mehevän neitseen shaaliin. Tyttönen siitä kovin hämmästyi, vaan Aatami näki sitten seuraavana yönä unissaan itsensä kiedottuna niin ihmeen suloiseen ja lystiin shaaliin.

Jokainen ajatteleva ihminen tietää, ett'ei enää ole pään hyvä olla, kun on korvia myöten läksyjä ja kaksikymmenvuotias sydän täynnä semmoisia tunteita, joita ei voi selittää. Sitten pitäisi vielä oppia ruotsia, kun muutoin ei ole mahdollinen herrasväkisille, ja kuitenkin ei semmoiseen oppiin anna muut aineet tarpeeksi aikaa. Jos siitä on sydämen ahdistusta, onpa pulaa päälläkin, johon lopulta kaikki koituu.

Kuitenkin oli Aatamin kohtalo semmoinen. Vailla oli hän yön unta, päivän rauhaa. Kun nukkui uneksi hän neitseestä, joka kietoi häntä

shaaliin; kun valvoi, muisteli hän onnellista lakiansa, joka eksyi neitseeseen shaaliin; kun ajatteli läksyjänsä, tunsi hän ikäänkuin päänsä kiedotuksi neitseeseen shaaliin; ja sydän — se oli täynnä semmoisia tunteita, joita ei voi selittää.

Hänen muistinsa, joka ennen raivasi tietä elämän toiveille, oli nyt suljettu tietojen tavaroille. Turhaan luki hän myöhään ja varhain, istuen ja seisten, sillä täynnä oli hänen sielunsa elämän tapusten romua, jota ei ymmärryksen valta jaksanut järjestää. Niinpä päätti hän kuin päättikin tyhjentää henkensä aarteet sydämensä valtijaneitseelle.

— „Mutta huoliiko semmoinen paratiisin lintu rakkaudesta, jonka ilmoitan hänelle suomeksi?“ ajatteli hän. „Oi, ett'en syntynyt pappilan karjapiiasta, joka puhui ruotsia, minä Kehnosuon poika! Tuntuupa kuin olisin vieläkin Koiramäen Aatami, siltä tuntuu“.

Hetken aikaa istui hän epätoivossaan vasen käsi poskella, sitten tuumistaan heräsi kuin unesta.

— „Mutta sanoipa se tyttönen: „suomenkieli on niin kaunista!“ Hän kuulee sydämeni sulosanoman, hän kuulee! Istu, Aatami, istu ja kirjoita nuoruutesi morsiamelle!“

Myöhään istui hän iltaa ja hikoili, ähki ja puhki; vaan sittenpä olikin valmiina kirje.

„Oi, sinä ihana kesäpäivän seisaus! mun auringon nousuni ja laskuni joka päivä, hetki ja mi-

nuutti! Minun lakkini on kuin minun sydämeni, joka eksyi shaaliin. Katso, tämä on ennustähti ja merkkein selitys! Anna siis kasvojes puoleeni paistaa, ett'ei pimenisi sydämeni kuin almanakassa kuu Hippolyytuksen päivänä. Vastaa minulle suloisesti kuin kyyhkyinen, joka pitkäisen jylinätä piilee juur' rakoon kallion, kuten seisoo kirjassa. Perääs' sieluni palaa, sillä enpä ole enää mikään Koiramäki, vaan

Aatami Aataminpoika
Kehnolin, Kehnosuon kylästä“.

Niin kirjoitti hän, ja eräästä iltaseurasta palattuansa löysi neitonen kirjeen takkinsa taskusta. Hän luki. Hän hämmästyí. Hän ei tahtonut olla osallinen salaisissa rakkauden vehkeissä. Hän kiihuhti viemään kirjettä johtajalle. Onneton Aatami, onneton kirje!

Ja onneton oli se aamukin, jolloin johtajan kasvot Aatamia varjostivat. Almanakka ennusti sen päivän „selkeäksi“, vaan kirottava oli almanakka silloin, sillä sumuinen oli aamu, sateinen päivä ja myrskyinen ilta.

— „Aatami Kehnolin!“ lausahti vakainen ääni.

— „Tässä seison minä Kehnosuon kylästä“, ilmoitti kumartaen Aatami.

— „Mitä on tapahtunut?“ jatkoi kuiva ääni, osoittaen kirjettä.

Ohut nuorukainen vaaleni. Hän tunsí seisoi-

vansa jalkapuuissa. „Ar — — maht — — akaa!“
änkytti hän.

— „Tämä kirje?“

— „Mi — — mi — — minun“.

— „Mikä on tämä kirje?“

— „Ra — — rakkauteni sanansaattaja“.

— „Se on luvaton!“

— „Se seisoo kirjassa ja edesmenneitten miesten esikuvissa“, puolsi Aatami, kun oli ensi hämmingistä vironnut.

— „Se on täällä luvatonta“, jatkoi itsepintainen ääni, „ja tänä iltana lankeaa lopullinen tuomionne“.

— „Armahtakaa!“ huokasi vielä ohut nuorukainen; vaan sillä hyvällä sai hän tepsyä ulos.

Pilvessä oli Aatamin päivä: suruja oli pilvet. Sateinen oli ilma: kyneleitä oli sade.

— „Tämä kohtasi minua onnetonta, ett'en ruotsia osaa“, haikaili kovaosainen poika. „Herrasväkisille en kelvannut ja talonpojan kielellä eivät sydämeni tunteet herrasväelle kelpaa. Ruotsia täytyy mun oppia ja herruuden valtikkata kerran kantaa. Silloin, neitseet, silloin ojennatte kätenne — mutta vastaanpa silloin: ingenting.“

Tällä äsken opitulla ruotsinkielisellä sanalla salpasi Aatami hetkeksi kyyneliään.

Mutta ilta joutui. Opettajisto istui tuomiolle. Ja tuomio, ankara tuomio lankesi.

Sen kuuli Aatami. Hän tuomittiin seminaarista

eroitettavaksi. Sen kuultuaan seisoi hän ensin ääneti kuin pilvistä viskattu, vaan sitten yksinäisyyteensä sulkeutui ja myöhään yöhön itkeä nyyhkytti.

Vaan yöllä kokosi hän voimansa ja kamsunsa. Nöyrällä tyyneydellä seisoi hän aamulla kohtalonsa edessä.

Koko Jyväskylän pieni kaupunki, vieläpä lapset ja hiiretkin tiesivät sitten kertoa — hyvä, etteivät kertoneet ennenkuin se tapahtui — kuinka Aatami Kehnolin kulki ulos Waasan tulliportista pieni punainen kirstu rattailta ja ohut kyynelsilmä nuorukainen kirstun kannella.

Pienetkin asiat ovat pienessä kaupungissa suuria.

„Kun linnut oksapuissa
Kauniisti laulelee,
Niin suru sydäntäni
Kovemmin kaivelee“.

Tälle kansanlaululle oli Aatami seminaarissa oppinut säveleen ja tätä hän nyt ajaa kolkutellesaan veteli.

— „Niin, siinäkin laulussa sanotaan, että puissa on oksia, joilla linnut kauniisti laulelee“, pakisi laulettuaan Aatami.

— „Ainakaan ei ilolintu istu oksalla, jota tuuli lennättää“, tokaisi kyytimies.

— „Niin, niin, mutta sinäpä oletkin tuhma talonpoika, joka et näitä asioita ymmärrä“, huomautti Aatami.

— „Olenpa sentään puussani kiinteä oksa, jota ei tuulet nakkele. Epävakainen on suurten herrain onni“, jatkoi kyytimies.

— „Tuollaista hävyttömyyttä kuulee, kun haastaa kyytimiehen korvissa suomea“, mutisi itsekseen ohut herra. „Tämä ei kelpaa. Juuri sentähden hra vallesmanni, hra komisarius, hra henkiherra ja hra Nurkkelin sekä muut herrat eivät näissä ja tainkaltaisissa tiloissa suomea haastele. He tekevät viisaasti näille nenäviisaille talonpojille. Mutta minunpa

„ — suru sydäntäni
Kovemmin kaivelee“,

lisäsi hän.

Suru kaiveli todellakin poloisen pojan sydäntä, kun hän ajatteli miten häntä kotona kohdeltaisiin: kuinka äiti rukan silmät sulavat harmin kyynelistä, kuinka isän harmaat karvat menevät murheella haataan, kun poika hyljättynä ja viratonna palajaa isän majaan.

Ja mitä sanoo kylän täysikasvuinen vaimoväki? Tietysti nauraa, surkuttelee taikka häväisee poika parkaa. Hra Nurkkelin'in virka on tosin auki, vaan protokollat ja velkakirjat ovat ruotsia ja niitä on Aatamin vieläkin mahdoton selittää. Todellakin: kotona odottaa tuska, kiusaus ja onnettomuus. Näistä mustista tuumista keskeytti kyytimies Aatamin uudella kysymyksellään:

— „Oletteko mikään virkamies?“ kysyi hän.

— „Olenpa vaan herra“, vastasi matkustaja hämillään.

— „Virattomat herrat ja isännättömät koirat ennustavat huonoja aikoja — vaan niistäpä ei olekaan puutetta“, lisäsi mies veitikkamaisesti.

— „Huutia, mies, tiedä huutia ja aja hevostasi!“ varoitti Aatami totisena. „Tiedä, että elämäni on oleva tuhmille opiksi ja viisaudeksi, ymmärrätkö?“

— „Ohoo! olette sitte niitä herroja, joille tässäkin pitejässä leipää leivotaan. Opettaja, huomaan minä?“

— „Niin totisesti, oikea opettaja“.

— „Oppi ei vie ojaan, mutta ei kannettukaan vesi kaivossa pysy: Elämä kysyy, onko miehellä nenää omassa otsassaan“, muistutti älykäs kyytimies. „Mutta olettepa nuori mies, makea rusinamarja pitejän tyttärille — joll'ette vaan ole raakuleena tiedon puusta tipahtanut“, lisäsi hän pistävästi.

Aatamille iski todellakin kyytimiehen lauseista mieleen ajatus pyrkiä pitejän kouluun opettajaksi.

Pian tulivat he Kannusjärven kappelin kirkolle, jossa oli kestikievari. Siinä kerrottiin, että kappelin uudessa koulussa oli opettajan virka avoinna. Toivon kipuna alkoi matkustajamme rinnassa hehkuä. Hän pysähtyi paikalle. Voi sentään, jos Kehnosuon kylässä kerran kuultaisiin, että entinen Koira-
mäen Aatami, nykyinen hra Kehnolin, on virkamies

ja opettaja Kannusjärven koulussa! ajatteli hän. Silloin, äiti vanhani, silloin, isä-Aatami, silloin täysikasvuinen vaimoväki Kehnosuon kylässä — mitä sanoisivat silloin!

Aatami teki käynnit ensin kirkkoherran ja sitten kaikkien kappelin herrojen luona. Hän kumarsi nöyrästi kaikkiin esityksiin ja vaatimuksiin; hän ei mitään vastustanut eikä hän vaatinutkaan muuta kuin virkaa ja palkkaa. Hän voitti. Hän valittiin Kannusjärven kouluun opettajaksi.

Siitä sanoman saatuaan, iloitsi koko Kehnosuon kylä.

Koulu avattiin juhlallisesti. Oppilaita virtaili kouluun. Syyslukukauden kuluessa opittiin kappelissa vähittäin tuntemaan hra Kehnolin'ia. Eräässä herrasseurassa annettiin nuoresta tulokkaasta lausuntoja.

— „Siveä ja nöyrä nuorukainen“, tunnusti herra kirkkoherra.

— „On osaavinaan uusia veisuja“, muistutti herra kanttori.

— „Muistaa koko almanakan ulkoa“, tiesi herra henkiherra.

— „Nöyrä kuin piiska, sydämellinen kuin nainen“, naurahti herra nimismies.

— „Sangen sopiva lapsille, ja nöyryydellä mies nousee“, vakuutti herra komisarius, jonka tyttäret juuri olivat saapuvilla.

— „Se on totta“, säesti nuori kirjuri. „Ja joulun aatoksi olemme kaikki kutsutut herra Kehnolin'ia tervehtimään; hän on Aatami. Mutta miesparka vaan ei osaa ruotsia“.

— „Herra, joka ei osaa ruotsia!“ huudahti yhteen ääneen koko seurue.

— „Nuori mies voipi oppia, kun hänellä on hyvä muisti“, huomautti kirkkoherra.

— „Niin, hänellä on hyvä muisti, hän voipi oppia“, myönsivät muut.

— „Jos hän ei ole riivattu fennomaani“, teroitti herra kirkkoherra, joka oli kotoisin eteläiseltä Uusmaalta. „Mutta silloin — —!“

— „Mutta silloin!“ säestivät muut. — Siihen päättyi herrojen keskustelu herra Kehnolin'ista.

Vaan toisia, päinvastaisia lauseita kuulutteli kansa eräänä pyhäaamuna kirkonmäellä:

— „Ylpeä kuin Porin kerjäläinen on tuo kouluherra, ei tervehdystä vastaa“, todisti joukosta eräs.

— „Nokka pystyssä kuin almanakan tekijällä“, tiesi toinen.

— „Vino ja litteä kuin Anttilan muorin nuuskarasia“, irvisti kolmas.

— „On maar' hän suuri herrain ystävä“, huomautti kappelin raatari.

— „Ylpeyttä seuraa lankeemus“, ennusti vanha kirkkoväärti.

— „Kyllä maar' herrat hemppunsa hoitaa“, lisäsi vielä raatari.

— „Herrain ystävä ja kansan halveksija! Vaarallinen mies paimentaa lapsiamme“, varoitti saavansa turvissa tutiseva vanhus. „Rukoilkaa parempia aikoja“, kehoitti hän lopuksi.

Kaikki vaikenivat. Kellot kutsuivat temppeleihin.

Kenties sentään talonpojat Aatamia liian ankaraasti ja liian vaarallisena miehenä tuomitsivat. Aatami oli kuitenkin suora ja vilpitön mies. Hän tahtoi ainoastaan noudattaa oikeain ja totisten herrasmiesten esimerkkiä, siinä kaikki.

Mutta oli Aatamikin oppinut jotain virallisina päivinänsä tuntemaan. Tunsipa hän miten oppilaat koulusta yhä vähenivät. Mutta sehän oli opettajalle helppoa. Vaan vaikeiksi tunsipa hän nuoren miehen ikävät illat ja apeat aamut. Hänen hengessänsä tuli eläväksi ijankaikkinen totuus, joka vakuuttaa, ett'ei ihmisen ole hyvä yksinänsä olla — ainakaan ei naimattoman. Hän tunsipa huoneensa aina niin kylmäksi, vaikka sitä kuinka lämmitti, ell'ei juuri oikein tuntuvasti nojannut muuriin — vaan olikos sekään sitä lämmintä, jota ihmisen vasen puoli kaipaa! Ja vasen puolihan juuri etupäässä Aatamilla olikin. Niissä silmissäkin, joita hän sai tilaisuuden huoneessaan ihailla, oli kylmät lasikaihet: Ne olivat kaksi kohotalaisen kokoista ikkunaa, joista talvinen aurinko joskus vaisusti vilahteli sisälle. Uunin nurkassa ei

edes kuulunut sirkkaa. Kylmästä olivat torakatkin kuolleet.

Tuollainen yksinäisyys tuntui sitäkin vaikeamalta, kun oli tiettävissä semmoinen, joka olisi toveriksi kelvannut ja jota jolloin kulloin sai nähdä, vaan — niin, häntä ei saanutkaan muuta kuin nähdä. Ikävä yksinäisyys ja hauska toveri, molemmat taistelivat Aatamin mielessä, vaan kotona hän ei kohdannut muuta kuin yksinäisyyden.

— „Olenpa nyt sentään virkamies, jolla on leipää ja joka merkitsee paljon, niin, totisesti paljon, arveli itsekseen Aatami. Vaan mikä olen minä hänen edessänsä, hänen, jota joskus onnen hetkinä näen — olenpa mitämaks tomu ja tuhka, ellen ruotisia osaa. Joku kohtelias lause voisi hätätilassa auttaa, esim.: fiini fröökynä ulospuhuu vackraste språkia. Niin, se kuului joltakin! Vaan sillä pelastuu ainoastaan hätätilassa. — Piakkoin astuvat he luokseni. Pian täytyy mun seisoa herrasväen edessä ja pu . . . puh . . . niin, mitä teen minä silloin?“

Vasen käsi kohtasi nyt vasenta poskea. Hän tuumaili. Hän päätti.

— „Koulunkäyneet ja kirjan-oppineet pitävät luentoja. Tahdon pitää herrasväelle luennon, tahdon olla koulunkäynyt ja kirjan-oppinut — nimipäiväni kunniaksi tahdon sen“.

Hän nousi seisoaalleen. Hän teiskaili lattialla. Hän iloitsi toivossa.

— „Ja sinä, ihana neitsyt, joka sydämeni tancerella tanssit“, lausui hän, seisahtuen ristissä käsin, etkö silloin ihastu? eikö silloin sydämesi puoleeni pala? — Eikä suinkaan sitä herra komisarius tyttäreltänsä kieltäisi“.

Sitten vilkaisi hän kirjahyllynsä vihkopinoa, jonka hän oli hankkinut tietoevääksi viimeisellä kouluajallaan. Hän löysi sieltä anatomia-, fysiologia- ja pedagogika-vihot. Hän istui ja kirjoitti.

— „Mutta“ — hän pysähtyi kirjoittamasta — „mitä tarjoan minä suuhun pantavaa? Hra Nurkkelin, joka nyt kuuluu olevan vainaja, oli eläissään nuori mies niinkuin minäkin. Hänen sanotaan tarjonneen vierailleen pukkiolutta. Niin totisesti, tarjoanpa heille oikeata pukkiolutta“.

Hän levostui ja kirjoitti.

Joulu-aaton aamu, Aatamin ja hänen isänsä nimipäivä, valkeni. Kaikki oli valmistettu. Lakeana seisoi kouluhuone, tuolit seinillä; avoinna odotti myös Aatamin asuinmaja, jonka pöydällä rinnakkain seisoi kaksi mustaa pulloa kuin parihevosta: ne olivat kumpikin valjastetut pukkioluelle.

Vaan kovin liikkui levotonna päivän sankari. Vasen kylki edellä ja paperivihko kädessä juoksi

hän ulos ja sisälle, saliin ja kammariinsa. Hän tunsu juhlallisen hetken lähestyvän. Hän vilkaisi itseään edestä ja takaa.

— „Tunnenpa nyt seisovani verkaisessa asussa. Ja pääni“ — hän katsoi peiliin ja iloitsi ohuesta tukastansa, joka kiilsi kuin nuoltu vasikka. — „Vaan tässä, tässä on luento, joka merkitsee paljon!“ Hän luki vihosta: „Anatomiallis- fysiologiallis- pedagogillinen luento lasten kasvatuksesta“. Tämä on vähän vaikeata käsittää, mutta se kuuluu hyvältä.“

Silloin kaikui ulkona porokellot ja kulkuset. Vaahtosuin hevosin tömähti pihalle kuomirekiä, joista kappelin höyhenhelmaiset neitset ja verkaiset herrat ulos tupsahteli.

— „He tulevat, he tulevat!“ huudahti Aatami. Kuinka? mitä teen minä? menenkö ulos? Seisonko tässä? Mikä on säädyllystä ja sopivaa? Kuinka tekisi hra Nurkkelin, jos hän eläisi ja seisoi tässä? Voi näitä herrojen päiviä! Onpa kuin tuomion päivä tämä kunnian päivä“.

Ruttuun likisti hän kädessänsä paperivihon. Hän vilkaisi vielä kerran ympärilleen. Hän avasi kyökkinsä oven ja — siitä hän katosi.

Juuri silloin astuivat sisälle kappelin rouvat, neitset ja herrat.

Eikä ketään kohteliaana vastassa. Heidän silmänsä soikeni. Saliin vasemmalle kääntyi rouvas-

väki. Kammariin oikealle astuivat herrat. Salin siivoa tyhjyyttä ihailivat naiset. Kammarin pukkiolutta janosivat herrat. Hetken aikaa istuivat kaikki niin ääneti ja juhlallisina kuin jouluaattona sopikin.

Vihdoin alkoi hra henkiherraa nikottamaan. Hra komisariusta yskitti. Hra kanttori alkoi harjoittaa äänetöntä laulua: — hän haukotteli. Hra vallesmani teiskaili levotonna. Hra kirkkoherra aloitti puheen voisaatavista. Hra sihtieri alkoi silitellä olutpulloja. Hän käveli nurkasta nurkkaan. Hän avasi lopulta kyökin oven ja sieltä — sieltä ilmestyi hänelle Aatami: vihko levällään edessä lukea paahtoi hän hiki otsassa.

Kovin hämmästyti päivän sankari. Yht'äkkiä aikoi hän aavistamatta ilmestyä juhlivassa seurassa, vaan nyt jo täytyi hänen astua esille.

Ääneti ja hämillään, kuin sutten keskelle eksynyt lammas, tervehti hän ensin herroja ja sitten pitkillä varvas-askeleilla siirtyi saliin.

Kuin päätön kukonpoika kiekaili ja pyörähteli hän ensin lattialla; sitten onnistui rouvasväki häntä tervehtimään.

Keskellä permantoa avasi hän sitten suunsa. Hän lausui. Herratkin tulivat kuulemaan. Syvä äänettämyys vallitsi vieraissa.

Niin kuuntelivat he neljännes tunnin ja puolikin tuntia, jopa kolme neljännestä. Vaan sitten kuului rouvasväen suhinata, sitten alkoi hra henkiherra nikkoa:

Hän nousi, hän hiipaili ja hänen rouvansa ja tyttärensä tekivät samoin. Hra vallesmannia vaivasi levottomuus, kuin haukkaa kanain lähistössä: Hän seurasi edesmenneitten jälkiä. Hra komisariusta alkoi yskittää: Hän nousi ja hänen tyttärensä seurasivat häntä.

Aatami pysähtyi, kuumeni ja punastui, vaan eihän sopinut lopettaa luentoa kesken. Silloin näki hän suorastaan salin ovesta kammariin, kuinka siellä hra sihtieri silitteli pukkiolutta. Mutta hänen piti jatkaa ja hän jatkoi. Silloin vilkaisi hra kanttori edesmenneiden jälkiä ja haukotteli. Hän olisi mielellään noussut, vaan miks'ei lähtenyt hra kirkkoherra? Luennon loppuun piti hänen istua kirkkoherran vieressä ja harjoitella äänetöntä laulua.

Ja hra kirkkoherran rouva ja hra kanttorin rouva — ne hikoilivat suuttumuksesta.

Vihdoin kajahti päätös:

— „Niin oikein, tällainen on anatomiallis-fysiologiallis-pedagogillinen luento lasten kasvatuksesta“.

Silloin kavahti seisoaalleen kanttori. Raikealla äänellä aloitti hän virren; mutta kun kirkkoherra nykäisi häntä kylkeen, muisti hän asemansa ja vaiken.

Aatami tahtoi sitten hegenravinnon jälkeen hengellisen säädyn jäsenille — jotka enää olivat jäljellä — tarjota pukkiolutta.

Hän johti heitä kammariin, vaan — siellä sei-

soikin pöydällä tyhjiksi riisutut pullot. Neuvotonna ja haikealla mielin silmäili niitä Aatami.

Mutta vieraat kiittivät häntä ja jättivät hyvästi.

— „He menivät“, huokasi Aatami. „Tämäkö elämäni juhlapäivä? Tämäkö syntisen onni herruuden yrttitarhassa? Ja neitseet, te elämäni kynsilaukat, ette silmäystä, ette sanaa suoneet mulle. Miksi ei ennustanut tätä päivää almanakka? Kirottava on almanakka!

Hervakkana heittäysi hän vuoteelleen.

Vieraspitojen vaivoista nukahti hän ja uni tarjosi hänelle lohdutusta: Hän uneksi osaavansa ruotsia, oikein semmoista finiä ruotsia, jota ääntämällä hälle aukeni paratiisin portit. Hän äänsi toistamiseen ja hänen eteensä valmistui herkkuinen päivällispöytä, jonka ympärillä ihanimmat neitseet hälle ja hän neitseille hymyili puhtainta ruotsia. Ruotiksi soitti hän pöytäkelloa, niin edeskävijät kuin kärpäset nöyrästi hyppelivät „hit o' dit'iä“. Ja vihdoin, kun hän vihelsi oikein hienoa ruotsia, virtaili lasit täynnä samppanjaa ja muita etelämaan kalliita viinejä, kunnes hän hekkumasta kylläisenä huudahti: „ei enää!“ Mutta se olikin suomea, jonka tähden edeskävijät tarttuivat hänen käteensä ja taltuttivat hänet ulos. Siihen hän havahtui ja muistikin olevansa vielä mahdoton kaikkeen tuohon para-

tiisin hekkumaan, jonka osalliseksi uni häntä ohjasi ruotsinkielen avulla pyrkimään.

Silloin seisoj hänen edessänsä vanha ruokamuori, jolta Aatami virka-ajallaan oli nauttinut ravintoa ja puhtautta; nyt kutsui hän joulu-iltaselle. Aatamin olikin nälkä. Matalassa mökissä maistui hälle ohra-puuro ja kotiolut yhtä makeilta kuin uniparatiisin herkut ja pöytäviinit. Vielä kuuli hän kuinka muori lapsineen tervasten takassa loimottaessa las-ketteli jouluvirsiä. Jo oli hän unhoittaa itsensä, hän yhtyi veisuun.

„Mutta“ — hän huomasi asemansa ja pysähtyi — „tämä kieli ei kelpaa! Tuntuupa kuin olisin vieläkin Koiramäen Aatami, siltä tuntuu“.

Hän kiiruhti majaansa.

Joulunpyhinä hankki hän itselleen Ahlman'in sanakirjan. Yöt päivät, unissaankin luki hän ruot-sia. Ja pääsemättömiin joutui hänen kanssansa ruokamuori, kun ei enää herran suusta suomen sa-naa lähtenyt. Hän etsi lääkärin ja toivoi paran-nusta, mutta lääkäri vakuutti miehen olevan entistä terveemmän, koska hän nyt jo osaa ruotsiakin. Kappelin isännät ja emännät tulivat häntä puhuttelemaan lastensa koulunkäynnistä. Jonkun katkonai-sen sanan vastasi hän heille suomeksi, vaan sitten seurasi kokonaisia palstoja sanakirjasta ruotsia. Vieraat ravistivat päätänsä ja palasivat kotiinsa.

Joulun-aika kului ja kevätlukukauden piti al-

kaa, vaan ei ainoatakaan sielua tullut Aatamille oppilaaksi. Hän odotti viikon ja toisenkin — tuli päiviä, vaan ei oppilaita.

Kovin kävi Aatamin vasen puoli kipeäksi. Eikä kappelin herratkaan käyneet häntä lohduttamassa. Päälle päätteeksi kuuli hän eräänä sunnuntaina kirkossa ilmoituksen: „Oppilasten puutteessa on päätetty kappelin koulu suljettavaksi, jonka tähden koulun nykyinen opettaja on vapautettu virastansa“.

Ja kun siitä Aatami sairastui, niin sitä ei ole hyvä kertoa! Ensin kylmeni hänen päänsä ja kuumeni sydämensä, sitten vaihetteli kuumuus päässä ja sydämessä niinkuin sen, joka vuorottain kokee tuntea ja ajatella, mutta joka lopulta ei jaksakaan tehdä kumpaakaan. Töin tuskin saapui hän asuinmajaansa, kun jo kukertui vuoteellensa, jossa häntä ruokamuori hoivasi. Hän oli nyt kokonaan kuuma.

Eihän enää ole elämällä oikeita laitoja: Kun mies on juuri ehtinyt menestyksen päähän tarttua, sen jo häneltä kova onni tempaa!

Ja tuosta kaikesta oli kappelin neulasanainen raatarikin jo keksinyt pistävän laulun, jonka kertomuksemme täyteläisyys vaatii tähän liittämään:

„No kaikkinkin päivinä
Maailmaan synnyttään:
Ett' onni kääntää selkensä,
Kun elää mielitään!“

Näin kuului laulu ja tällaisena se kappelin kansassa kulki.

Vuodettaan vielä pehmitteli Aatami, kun eräänä aamuna ajoi postihevoseella pihalle supiturkkinen uhkea matkustaja, joka kovasti tiukkasi nähdäkseen koulun hra opettajaa. Kiihkeästi paloi hänen silmänsä ja levottomin askelin seurasi hän ruokamuoria, joka hänet johti Aatamin sairasvuoteen luo.

— „Ulos, sinä tuhma talonpojan vaimo!“ kiljasi hän ensi työkseen ruokamuorille, joka tahtoi hänelle selittää herransa tilaa. „Tahdon puhua ainoastaan herrasi kanssa“.

Peljästyneenä väistyi vaimo tiehensä.

— „Armahtakaa, hyvä herra, armahtakaa housutonta miestä!“ rukoili Aatami hypähtäen säikähtyneenä sängystään seisomaan. „Viatonna ja rahatonna seison tässä edessäanne kuin palava kynttilä, armahtakaa!“

— „Suokaa anteeksi, siveä herra, että teitä häiritseen! Nimeni on parooni Farsson, Toivoniemen hovin haltija Uusmaan Elimäeltä. Olen kotimatalla. Saanko tietää nimenne?“

— „Olenpa, armollinen parooni, Aadamsson Kehnolin — niin nimeni oikeastaan on“.

Tämän lisäudistuksen oli Aatami keksinyt

nimellensä sitten kun hän alkoi perehtyä ruotsinkielellä.

— „Oikein suloista!“ huudahti hra parooni. „Te osaatte ruotsia ja tahdotte puhua ainoastaan ruotsia. Te olette sivistynyt gentlemani. Teistä on huoli pidettävä. Teillä on hyvä tulevaisuus. Tämä tuhma kansa ei teitä ymmärrä, sen kuulin kyytimieheni kertomuksesta. Se rakkari!“

— „Niin oikein, tämä kansa ei ymmärrä minua. — Vaan suottehan anteiksi, jos ma pistän tuolta naulalta housut jalkaani“.

— „Oikein, siveä herra, te teette oikein. Ja rohkenenpa teille tarjota paremman paikan. Tämä paikka ei ole teille sovelias. Olen rakentanut koulun. Te tulette siihen opettajaksi. Te opetatte nöyryyttä ja kuuliaisuutta. Kansa on uppiniskainen!“

— „Niin oikein, uppiniskainen on tämä kansa, joka ei tuo lapsiansa kouluun“.

— „Oikein, siveä herra, te puhutte oikein. Kansa tarvitsee kovaa kuria. Mutta minun sanani täyttää koulunne oppilaille, minun sanani, huomaattekos!“

— „Teidän sananne, armollinen parooni, on voimakas sana. — Vaan suottehan mun tarjota lasin pukkiolutta, oikein hyvää pukkiolutta?“ kysyi Aatami virinneestä toivosta hilpeänä. Ja ennenkuin parooni ennättikään vastata, oli hän jo juossut ruokamummon luo.

— „Tämä nöyrä ja siveä nuorukainen, tämä on oikea esimerkki uppiniskaiselle kansalle. Ja sisäneitseeni, joka nyt mun tähteni epätoivossa itkee, hänkin iloita saapi, iloita tuosta sulhon heilakkeesta, jonka hälle lahjoitan. Tuollapa hän tulla ketkuttaa. Semmoisia miehiä tarvitsemme“.

Näin lateli itsekseen parooni.

Aatami saapui.

— „Tässä, armollinen parooni, ruskeata, kuohaisaa pukkiolutta, oikein hyvää“.

— „Te teette oikein, siveä herra, sillä matkustajalla on ankara jano. — Skål, hra Adamsson! Te tulette onnelliseksi. Te voitte heti rakentaa avioelämän. Minä olen teille valmistanut kaikki. Te olette tervetullut. Mutta te tahdotte puhua ainoastaan ruotsia!“

— „Nöyrin palvelijanne Adamsson-Kehnolin puhuu ainoastaan ruotsia“, kumarsi Aatami.

— „Oikein suloista! Se sopii gentlemanille. Nyt jäätte hyvästi. Pian seuraatte jäljessä. Pian tapaamme. Jätän teille adressini. Te olette tervetullut. Teillä on hyvä tulevaisuus“.

Parooni Farsson otti hyvästit. Seitsemän kertaa kumarsi häntä Aatami. Vieraan mentyä seisoi hän vielä tuokion aikaa lakitonna pihalla. Hän oli jälleen terve ja onnellinen. Hän iloitsi toivossa.

— „Piti, piti! sanon teille, Kannusjärven kappelin neitseet ja herrat; sillä osaanpa nyt ruotsia ja

olen gentlemani. Virka. Avioelämä. Hyvä tulevaisuus. — Enpä tosiaan enää olekaan Koiramäen Aatami, sitä en ole!

Viikon päivät oli Aatami asustanut uudessa virkapaikassaan, kun hän jo rakastui silmittömästi. Kului kuukaus, niin oli hän jo kihloissa paroonin finin sisäneitseen kanssa. — Kuka neitsyt ei mieltäisi nuoreen gentlemaniin, joka puhuu ruotsia ja jolla on virka! — Mehevä ja tuores, kuin hänen ensimmäinenkin rakkautensa esine, oli hänen sydämensä nykyinen morsian, joka tahtoi puhua ainoastaan ruotsia.

Keväällä juotiin ja tanssittiin häät ja seuraavaksi jouluksi lisäsi Aatamin perhe yhdellä tulokkaalla Suomen ruotsalaista herrasväkeä.

Tähän loppuukin tarina tämän pienen lisäpuron juoksusta maamme ruotsinkieliseen sivistysvirtaan. Tämä matala puronen luikerteli pitkin olojen epäkohtia, joista kuvia omistaen muodostui sen luonne, joka vuorostaan määräsi purosen kohtalot.

Salapolttajat.

1. Kuninkaalliset kemut ja vallankumous.

On iso havumaja jylhän kuusiston keskellä. Halki havumajan juosta lirisee kirkas puro, kotoisin lähteestä, jonka silmä läikkyä läheisen vuoren rinnassa. Majan keskellä puron partaalla kiilluu tuli, jonka liekki kiehuttaa nokikylykistä, kivikantimilla seisovaa, kaitavartaloista viinapannua, jonka hartioihin liittyy vahvat nostosangat, ikäänkuin koukistetut käsivarret. Pannu on kuin mustiin puettu tyttö tyllerö, jonka kaulaa kaunistaa ruistahtaasta tehty palmikko. Palmikko sitoo tuon nokimustan tytön ruskeaan kaulaan nokimustan pään, joka on torvelaan seisovan suppilon muotoinen ja muistuttaa Hämeessä vieläkin tavallisesta morsiuskruunusta, joka kuitenkin on sommiteltu silkki- ja kultanauhoista, tämä vaan vaskesta. Tästä vaskikruunusta lähtee kaksi jäykkää putkea, jotka kulkevat tynnyrimäisen vesipöntön läpi, jäähdyttäen kuumuuttaan piippu-tynnyrin — siten pönttöä nimitetään — raikkaassa vedessä, jota sinne johtaa puukouru lähdepuron ylä-

osasta. Pannusta lirisee par'aikaa vaskiputkien eli piippujen kautta kirkas helmivirta, joka hetkeksi vaipuu levolle laajaan vaskikattilaan. Majan oikeanpuolista nurkkaa täyttää syhtiamme, joka tällä kertaa on tyhjä, kun juuri sikunata tislataan, ja vasemman nurkan on valloittanut rankkitiinu. Näiden välipaikan omistaa eräs viina-ankkuri ja muutamat tuohikonteilla päällystetyt pullot. Ankkuri kantaa seljässään suolakontin ja muut höysterasiat sekä suojelee kupeillaan kakspuolista eväspussia, jonka ääressä on eräitä kiuluja ja kippoja. Molemmilla majan sivuseinillä on rangoista kyhätyt lavitsat ja viinapannua kiehattavan tulen reunalla oksajalkainen renku eli jakkara. Kun emme mainitse halpina majan ulkoseinällä, on meillä vaan huomattavana neliskolkkainen sauhureikä majan katossa, ja sitten sopii alkaa puheen tämän metsäkopin asukkaista, joita on muitakin kuin tuo mustaa nekerityttöä kuvaileva viinapannu, johon äsken onnistuimme tutustumaan.

On kuutamoyö. Vaan aina ei paista kuu; toisin vuoroin piilee se syksyisten pilvisaihojen varjoon. Syystuulen huokuessa humisee metsä.

Majassa istuu vasemmalla, ei lavitsalla, vaan sen vieressä maankamaralla, kuivapintainen Jaakko Härkäpää, jolla on suora hämäläisnenä ja itsepäiset raudankarvaiset silmät sekä tuommainen kohtalaisen korkea, vaan lattea lautaotsa; mitään moitittavaa

ei huomata myöskään hänen sakeissa tumpura-hiuk-
sissaan. Vartaloltaan on hän lujaa, lyhytläntää,
vaikk'ei lihavaa tekoa. Semmoisen miehen vasta-
päättä toisella lavitsalla istuu sukkaa kutoen hänen
hiukan notkonenäinen, lihavahko vaimonsa, jonka
pyöreän, matalanpuoleisen otsan alta paistaa ruskean
voittavat kärsiväiset silmät. Hänen tukkansa tus-
kin kannattaa mainitsemista, kun se on niin kum-
mastuttavan yhtävärinen kuin Jaakonkin tukka.
Sitä vastaan on erittäin huomattava heidän paiskea
tyttärensä Sere, jonka viekkaasti viehättävät, oi-
kein hämäläistytön veitikkamaiset silmät par'aikaa
loistavat tulen luona, jossa liekki kirkastaa Seren
hehkuvan pulleat, verevät kasvot. Mitään pitkää
nenää ei hänen sileästä otsastaan lähde, vaan onpa
sentään oikein lysti nähdä semmoista vaaleatuk-
kaista hämäläistytöä.

Kenen mieli pyrkii tämän syys-yössä valvovan
metsäseuran tuttavuuteen, hän hetken seuratkoon
heitä.

Tuuli kuusistossa tohajaa, vaan puhua paulot-
taa majassa valvova seura.

Jaakko. Tämä jos onnistuu, niin kaikki onnis-
tuu, sillä onpa ensi päivä vaikein hirressäkin. En-
sikertaa istumme nyt salon haamoittavan yön hel-
massa ja poltamme viinaa Jumalan suurusviljasta,
jota omalla hielläni ja työlläni olen ansainnut;
omalla hielläni ja työlläni, sanon minä! Sentähden

en pelkää enkä vapise, vaikka ruunun kieltävä sana on lopettanut kotiviinanpolton. Kuka käski meiltä ryöstämään isiltämme perittyä oikeutta! Täällä ähkymme ja puhkumme nyt kuin pakenevaiset vieraat isäimme turpeella. Vaan minäpä en luovu oikeudestani, sillä nimeni onkin Jaakko Härkäpää. Uskotko, Reetta?

Reetta. Täytyyhän mun se uskoa, Jaakkoseni.

Jaakko. Sano: rakas Jaakko Härkäpäiseni!

Reetta. Mun rakas Jaakko Härkäpäiseni!

Jaakko. Ha ha ha! Se on suuri nimi kuin —

Sere. Suuri kuin härän pää, hi hi hi!

Jaakko. Sinä taas ehdit! Voi sua naarasvuohen karitsa! Oletpa mulle niin sievä ja rakas kuin harmaa kotikissamme. Niin ihanasti se istui mun polvellani iltavalkean hämärässä; muistathan. Unhoititko, Reetta, kissan kotio? No, onkin vaarallista tuoda kesyeläimiä tämän pyörryttävän iltavalkean sinitulta katsomaan. Se onkin tuli, joka kuohuttaa tulenvoimaista vaahtoisaa sappinestettä höyryävän kattilan kuumasta rinnasta. Oi ihana hopeaneste! Mustan, pirun näköisen kattilan pääkomohon se kuumana syöksähtää, sieltä vaskisten valtasuonien kautta, ensin äksysti, sitten vienona helmivirtana sylkyttelee; sykkii, hakkaa ja sylkyttelee kuin tämä sydämen palanen tässä rintakarsinassa. — Etkö sinä, Reetta, tuokaan viinaa? Sydämeni pusertuu ja kurkkuni aivan paahtuu kuivuudesta.

Reetta. Elähän, rakas Jaakkoseni, ammo kuin härkä. Vastapa siunaimen aika on kulunut kuin litkaisit ryyppyn. Ja tiedä, että vaarallista tekoa puuhaamme tässä kuutamon haamoittavassa valossa. Tuokiossa voipi jylhän metsän povesta eteemme syöksähtää vallesmannin vaarallinen haamu armotoman seuransa etukynnessä. Muistathan kuinka eilen kourukyntinen haukka vilauksella kaappasi punaposkisen kukkomme — sinne meni eikä palaja. Kuka tietää vihollistamme, joka meitä salaisessa, synkässä äänettömyydessä väijyy.

Jaakko. Sinäpä, Reetta, natkuttelet! Niinkauan kuin tämä kannon juurikas näitä kahta kättä, kahta tuoretta oksan jykyrää, heiluttelee, ei ole musta vaskikukkomme vaarassa. Uskotko, Reetta?

Reetta. Täytyypä mun se uskoa.

Näin lausuen Reetta joutuen laske ankkurista viinaa tuoppiin, jonka hän Jaakolle kantoi.

Jaakko. Tämä sakkana kuplehtiva viinakulta on mun oman kyntöni ja kylvöni hedelmä. Vai-voistani ja otsani sumuna höyryävästä hiestä juon tätä äksyä. Maista, Reetta, sinäkin, ei se pahaa tee kylmälle sydämellesi. Lipaise vaan kieleesi. Kas niin, rakas Reetta, kullan pallo.

Nyt tanssi alkaa,

Nyt polje jalkaa!

Tarttuipa nyt Jaakko Reetan käsivarsiin hei-

luttaen häntä, jotta vaara pyöri konttipullojen lähistössä. Vähällä päästi hän toki irti.

Jaakko. Niin viinan löylyssä kylvötään.

Reetta. Hupsuna on mun mieheni, kun vanhana äijänä vaimovanhansa kanssa kompuroi. Toista on kun kepeäsäärinen tyttäresi tipsuttelee, jotta pyöreät kantapäät välkkää. Tuolla tulen ääressä istuu nyt tyttö murheissaan, odottaen Simo kultaistaan, hän kun tän' iltana lupaili täällä pyörähtää. Kohenna, lapseni, tulta ja maista piippujen nenän alta vieläkö on karvasta kyllin, vai joko muutetaan kattila.

Sere. Väkevää kuin Hokmannin roppia vielä.

Jaakko. Käy tänne sitten! Mun ja äitisi pitää oppia tanssimaan sun häiksesi.

Tinssin, tanssin tallukoilla

Kengällisten keskellä!

Kas noin, niinkuin jäniksen takavarpaat suorina vi-peltämään! Ajattelepas sitä hää-iloa. Viulu silloin soi ja nuoret lattialla ryöppynä pelmuavat, jotta vieno tuulen humina ja hengähdykset tanssijain häilyivistä liepeistä kasvoillesi löyhähtelee.

Reetta. Se on meille ihana suloisuus kuin etelän tuuli syysvainioille. Ajattelepas, että kannamme jo povessamme syksyn kellastuneita lehtiä, jotka vastuksien pohjatuuli helposti varistaa haudan hiljaiseen hämäärään.

Jaakko. Niin; ja ajattelepas sitten miten

häissä pitkällä honkapöydällä suurta kaakkupinoa koreasti kiertää raavaankonkka, sianjalka, lampaankäppi, juustoa ja ruskeata kesävoita; — niistä kelpaa vuoleksia puukonterällä! Ajattelepas miten olvihaarikka siinä ojentaa korviaan ja miten muhkeat viinapullot ympäri säteilevät. Loistollaan ne vieraita viettelevät ihanan nesteen pyörryttäviin nauhinnoihin. Valmiit ovat vierellä pikarit viinaa suuhun suikata. — Semmoinen on viina, juuri se vaahtoisa viina, jota me täällä korven mustassa, synkässä sydämessä keitämme. Kuitenkin siitä tämä rauhaton maailma meitä vainoo.

Reetta. Onnettomasti vainoo maailma meitä.

Sere. Kuinka voisimme viettää isä- ja äitivainajain hautajaisia, jos viina puuttuisi?

Jaakko. Lapsi, lapsi! Miehen sinä tarvitset, joka sua vähän kytkee ja pitää riimussa! Et ymmärrä mitä puhut vanhemmistasi.

Reetta. Maitosuun varsan tavoin puret imettäjäsi, lapseni!

Toisaalle pyörähti nyt Sere ja lauluksi käänsi hän jutun.

Sere. Käki se kukkuu kuikuttelee

Kuivan kuusen latvassa.

Kullan ääntä kuulustelee,

Mielensä on raskasna.

Silloinpa kajahti vastineeksi metsästä kuin hongiston urut:

Mustan metsän kainalohon
 Minun mieleni palaa.
 Päiväll' en voi päästä sinne,
 Juoksen yöllä salaa.

Laulu loppui ja kopin ovelle ilmestyi valkoki-
 kiharainen roteva nuorimies, semmoinen punakka,
 vahvanenäinen ja leveäotsainen poika, vaikka hä-
 nen harmaat silmänsä tällä kertaa kuvailivat jotakin
 säikäystä.

Sere kiiruhti sulhoansa vastaan ja ynnä tulla
 tuoksuttivat he havumajaan.

Sere. Isä, äiti ja joka itikka, kiiruusti tanssi-
 kouluun! Simo-kultani jo tuli, pujahti esiin kuin
 metsän synnyttämä vekara. Häitä kohta vietämme,
 juhllallisia häitä. Silloin jok' ainoan pitää tanssia
 kiepotella.

Simo. Eläpäs sinä, ihana metsän impi, laske
 luikuria! Näyttääpä kuin kaikki olisitte hieman hui-
 pukassa. Ette aavista mikä kauhistuttava haamu
 mua vieläkin vapistuttaa. Tullessani tuon haamoit-
 tavan kuun valossa välmehtivän metsän läpi, ilmes-
 tyi eteeni mies, niin häijyn näköinen kuin itse
 pentele ja tonttu. Minä karkaisin luontoni ja pu-
 rin hammastani. Kaivoin sitten taskustani tämän
 kääntöpään veitsen, ojensin noin käteni ja huusin:
 „Pakenetko, taikka lämmittää ruuti leukojasi!“ Kar-
 mistuipa siitä pahan sisu ja vapisten kuin lanka-
 kerä hiipaili hän edelläni polkua. Mutta annapas,

kuin alkoi valo täältä pilkاهدella ja sun laulusi kuin lintusen viserrys helistä — silloinpa heti katosi peikko humauksella kuin tuulispään tomu. Semmoisen ihmeen ja kumman näin minä. Selvittyäni sitten riemusta lauloin kuin korven rastas kuun hallavassa valossa.

Sere. Mitä luulet, Simo, tästä näystäsi?

Simo. Pelkäänpä sen ennustavan koppinaan kadotusta tälle pesälle.

Reetta. Kadotustako!

Simo. Valppauteen kehoitan minä.

Jaakko. Häpeähän toki säikytellä akkoja lo-ruillasi. Yölenius, se vanha juonten emä täällä kummehtii. Vanha tuomari, muistatthan, joka upotti kirjansa kaivoon. Kiersipä poika sitten näitä paikkoja tutkimassa ja tunnustelemassa. Mutta hyvä mies ja viisas kuin harmaa käki. Eipä kadehtinut hän, jos talonpoika keitti viinaa omasta viljastansa. Kelpo vulmahti ja asianajaja! Senkin seitsemän salapolttajaa pelasti hän vesileivästä ja sakoista. Sen pojan pääkallossa oli suonia!

Simo. Muistaako vaari vielä kuvata hänen muotoansa, hänen elämänsä outoja vaihteita?

Jaakko. Jotakin hänestä vielä muistan. Vastapa hän kuoli samana vuonna, jona kerjupiispakin, vanha harmaaparta papinsälli, jota piru kolme tuntia piinasi yhdeksää sylvä syvässä kaivossa, kuin ensin oli hänen päätänsä kauheassa löylyssä kuu-

mannut. Sinne piinan syvyyteen unehtuivat hänenkin papiskirjansa. Toisen kerran kaappasi paholainen hänet jyrkältä Patomäeltä kelkkaansa, lennättäen häntä polttavilla hevosilla hamaan aukealle Tiiris-harjulle, johon hän pudota tömähti. Siinä taivaan kaste ja neljän tuulen puhallukset hänet jälleen virvoittivat elohon.

Syvästi huokasi *Reetta*: Ylen suuri valta on pimeyden ruhtinaalla papeissammekin.

Sere. Kauhistava valta.

Jaakko. Mutta hänpä ei ollutkaan vihitty, ja siinä temppu. Ennen vihkimistä on piru papissa kuin tarttiainen takissa.

Simo. Mutta Yöleniuksen muoto ja vaiheet?

Jaakko. Yölenius? Musta oli hän kuin karhun sieni. Pikimusta parta ja hiukset, mustat silmät ja mutkikas terävänokkainen nenä sekä ruosteiset rautahampaat. Semmoinen miehen ulkoasu. Hänen elämänsä aamukoi nousi kirkkaana, paistoi kuin paras heinäpäivä. Hän jo tuomariksi vihittiin ja riemun juhlassa häiläsi silloin koko ylpeä Helsinki. Kaikki ylistivät tuomio-istuimen sankaria, jonka vasen nimetön sormi kiilsi sormustettuna morsiamen, valkean kuin lammen lummekukan, nimellä. Silloin virtaili viinoja punaisia, sinisiä, valkeita, mustia ja keltaisia. Kilstäen siinä rouvat ja herrat hurrasivat onnen maljaa juodessaan. Silloinpa tapahtui riemun kukkuralla äkkinäinen onnen ku-

mous, surkea kumous. Petoksen mato oli myrkyttänyt joutsenvalkoisen morsiamen ja Yölenius näki nyt vaan mustan korpin, joka koikkui hälle onnettomuutta. Siitä mustui hänen muotonsa ja synkistyi mielensä kamalasti. Kovin kamalasti synkistyi! Viina, tämä kirkas liemi, oli hälle parhain lohdutus tässä kamppausten maailmassa. Sittenkin himmeni totuuden peili hänen silmissään ja viisauden aurinگون säteet taittuivat monimutkaisiksi koukeroiksi juonten lasisilmissä. — Ymmärrättekö tätä pappilan Janne-maisterin lausetta? — Vihdoin sortui hänen altansa tuomio-istuin ja hän kuukusi valtavain herrain parvesta ryysyisten mataliin majoihin. Semmoinen oli miehen harppaus korkeudesta syvyyteen.

Simo. Hirveä romaush! Mutta miten jatkoi hän sitten elämänsä päiviä?

Jaakko. Usein kutsuivat häntä tuomarit neuvokammariinsa, mutta siellä hän ei kauaksi viihtynyt. Ilmestyi vaan tämä korkeudestaan langennut mestari usein kihlakunnan keräjissä syytettyin puoltajana. Aika mestari hän oli. Pelvolla ja hämmästyksellä täytti hän vastustajansa. Äänettömäksi iski hän usein sanoillansa tuomarin, joka neuvo-tonna päätänsä ravisteli ja kynsi, kunnes jalkojansa jytyyttäen tuimasti vilkaisi lautakuntaan, joka silloin kavahti ja heräsi kuin seitsemän kuorsaavata unikekoa. Hetkisen keskusteli nyt korkea oikeus, sitten vaikeni kuin hauta. Hetkeksi vaan vaikeni.

Nyt kumisi tuomio-istuimen sana ja voiton ilotulet remahtivat silloin Yöleniuksen mustissa silmissä. Vaan hänen vastustajansa katkeruuden sapessa uis-kenteli. Semmoinen mestari oli hän!

Simo. Olipa mestari! Osasi hän varmaan nasevasti juttupalkkojakin kiskaista.

Jaakko. Selvää kohtuutta teki hän rahassa. Mutta viinaa, iloista viinaa hän väkevästi kiskaisi. Ryysyisenä hän kierteli viinakopit halki, viluisia höyheniänsä pyristeli ja monet hyväntekijäisryyppyt lipaisi kieleensä. Olipa niin eräs kolkko syys-yö. Unehen sammunut oli kylästä elämä ja valo. Korven mustassa rinnassa vaan paloi lähteitten liepeillä tuikkavat tulet. Ilko repaleissa samosi Yölenius halki rämeitten ja rahkasoitten, etsien korvesta viinatulen hehkua. Niin saapui hän Porras-Kyöstin viinakopille. — Tunnettehan tämän ryppynaamaisen, vesileivän ja sakkojen sammalkielisen miehen? — Siinä Yöleniusta riemun ryyppyt viljalta tervehteli, jotta hän väsyneenä kuusen juurelle käpertyi, kuin tuohi liekkivässä tulella. Henttaleen aikaa nukkui hän ja sitten hirmusti väristen havahtui. Vilun tärisyttävä hammas oli tarttunut hänen hikisiin hartioihinsa eikä päästänyt ennenkuin häntä ryyppyillä ja olkilyhteen kapalossa haudeltiin.

Reetta. Voi sinuas, langennut herruus!

Sere. Voi sinuas, viinahan uponnut viisaus!

Jaakko. Kyllä suojelikin hän sitten Porras-

Kyöstiä lain tulisimmista syytöksistä, niin suojeli kuin paholainen helmalapsiaan. Ruunun uhkapuustit eivät tätä suojelusmuuria lävistäneet.

Simo. Kurjuutta kertoo tämän onnettoman miehen elämä. Vaan miten päättyivät hänen surkeat päivänsä?

Jaakko. Nousipa vielä hetkeksi haudasta hänen entisen korkeutensa varjo. Periä sai hän varakkaan setänsä tuhannet ja palasi taas Helsinkiin, nuoruutensa kaupunkiin. Avosylin kohtasivat häntä siellä nuoruuden ystävät ja heidän seurassaan kuu-kausia kului riemun remussa. Sormustettu nimetön sormi ei vaan löytänyt ystäväänsä. Synkistyi siitä taasen Yölenius, kamalasti synkistyi. Silloin tuhannet torvet, huilut ja kanteleet hälle hurmaavasti soittaa ramistivat ja pimpittivät; komeljantit remusivat kuin närhit ja varikset hänen varpaittensa ääressä. Taas unohtui siitä synkeys hetkeksi. Silloin virtaili viinoja punaisia, sinisiä, valkeita, mustia ja keltaisia. Kilstäen hurrasivat herrat onnen maljaa juodessaan. Tapahtui silloin riemun kukkuralalla äkkinäinen onnen kumous, surkea kumous. Ystävien iloksi oli Yölenius tuhlannut tuhintensa ja ankarana ilmestyi juomanlaskija häntä kiristämään. Soittajat ja komeljantit silloin lähtömarssia huikeasti vetivät, ja höylisti nostelivat korkeahattuiset ystävät takajalkojaan, horjuen herraskeppinsä nojassa alas ylpeän riemupalatsin rappuja. Hyljät-

tynä seisoi Yölenius kuin ulapan autio luoto. Ryy-syjen repaleissa ilmestyi hän parvehemme taas ja armopalaa kerjäten kynnystämme polki. Alas nuok-kui hänen päänsä ja maahan silmänsä tuijotti. Viina, tämä riemujen juoma, hetkeksi hänen elämänsä kie-liä jännitti. Vaan pian murtui onnettoman mieli ja hänen päänsä laudalle notkistui ijäksi. Sormus-tettuna kiilsi vielä ystävätön nimetönsormi, kuin kantoi vieras seura hautahan tämän langenneen her-ruuden. Semmoinen miehen elämänlanka, semmoi-nen hänen päivänsä lasku.

Reetta. Voi sinuas kavala maailma!

Jaakko. Kavala on maailma kuin kaalin lehti, muoriseni.

Sere. Voi sinuas joutsenvalkoinen petturi!

Simo. Himojen ahnas kieli nuolaisi hänen elä-mänsä ytimen; siinä onnettomuuden alkujuuri, sa-noi mun isäni.

Jaakko. Sinä, nuorimies, ankarasti tuomitset viisautta.

Reetta. Mutta kuollutpa on nyt Yölenius, Jaakkoseni.

Sere. Jospa eläiskin, kas silloin!

Jaakko. Silloin söisimme rauhan leipää kohi-sevan viinapannun ääressä. Ryyppien maistelisimme silloin pannun suonista vuotavaa viinahunajaa. Rie-mulla kuuntelisimme jylhän metsän rinnasta raiku-vaan yörastaan rauhaisaa laulun kiherrystä.

Simo. Vaan olipa aika visapahka se mies.

Jaakko. Eipä unhoita hän käydä haudastakin viinakoppia kurkistamassa. Luulenpa merkitsevän hyvää, kun sen pojan haamun näit. Vaara on kaukana!

Kuuluu silloin rusketta majan takana ja vilauksella näkyy outo varjo, joka jälleen katoaa. Hämästyksen vaaleana tarttuu Sere Simon ja Reetta Jaakon liepeihin ja vapistus valtaa heidät.

Simo. Sitä aavistin. Hävitys häärii ympärilämme.

Jaakko. Hohojaa, lapset! Pois pelko takista, vaara ei seuraa Yöleniusta!

Simo. Mutta jotakin kummaa kuisketta haistelin kylässä: salaista vilskettä ja vilinää näin siellä. Vihnauksella vaan sain tietoja, joista kehoittaisin varovaisuuteen.

Jaakko. Muistatko, Simo, seppä-Antin laulua, muistatko?

Tanssipas, veikkonen, tanssipas tässä,
Nyt koska viina ja viulut on lässä.

Hei, se oli laulu, sorja kuin suven suloisuus!

Simo. Ha ha ha! Vanhastakin tulee konkari, ja selvänä yksivakainen mies kuin herrastuomari. Tuota se tekee jumalanvilja.

Jaakko. Viinaa tänne! Reetta, Sere! kantakaa viinakattila tänne, te kultaiset oravat metsän kalveassa, viinalaaksossa! Kas niin. Nyt pankaa piip-

pujen alle pytty johon laimea perikko valua tillittä. Tähän ympäri istumme. Tämä kattila on isäni pyhä perintö, jonka hän peri ukoltani, jonka minä perin isältäni hänen kuolemansa jälkeen perinnöksi. Yölenius vainaan muistoksi koukkaan tuopilla tästä ja juon. Kas tää vast' on siirappia! Ota, Simo, kerrassaan sinäkin hyvä kulaus! Tarvitset, nuorimies, voimaa ja tulta ydinrasvohisi; kohta tulet naineeksi pällikäksi. Tuossa!

Simo. Onpa äksyä! Siitä liemestä on vaivaa nähty. Kastapas, Sere, kielesi tuohon suurusviljan vereen. Hammi, lapsi, suukkoosi maitohäppää, ei se huulia poppaa! — Kas niin!

Sere. Ah sitä karvautta! Onpa kuin tulisesta koskesta ammennettua. Tuossa, äitini!

Reetta. Ahha! Mutta tähän kuohuvaan tultijuomaan onkin monta karvasta, voimakasta alkuainetta sulanut:

Kuminat ja kanelit,
 Suolat, turkin pippurit,
 Hometta ja kalkkia,
 Rahtu vasken ruostetta,
 Siihen voima suuruksen —
 Siit' on neste vaahtoinen!

Jaakko. Voimaa, väkevyyttä ja tulta uhkuu tämä juoma, sitä ei voi kieltää. Koukkaanpa tuosta ja alas valutan. Näettekö sitä hopea-virran kuohua, sitä kuun valossa välmehtivää ja sakkana kuplehtivaa vaahtokoskea, joka edessänne suhisee ja sohisee!

Sere. Se on hirmuinen kurimuspyörre, isäni.

Simo. Se uhkaa meidät alas niellä kurkkunsa laveasta kitaportista.

Reetta. Ja upottaa synkeään syvyyteensä.

Jaakko. Ja nostaa korkean taivaan hopeahattaroihin, sanokaa, te tyhmät tompelit!

Simo. Jopa alkaa hieman läikkyä mun pääni. Ah, nyt muistan tämän juhlahetken korkean tarkoituksen. Nyt, vaari — minä sanon appi-vaarini — nyt mun ja Seren tulee tietää mitkä kappaleet meitä yhdistää ja sitoo rakkaudella toisiimme.

Jaakko. Mitkä luontokappaleetko?

Sere. Hän tahtoo kysyä, mitkä välikappaleet meitä kehoittavat naimisiin.

Jaakko. Tietysti ensiksi me vanhempanne, jotka käskemme, toiseksi pappi, joka vihkii ja kolmanneksi sormus, joka sitoo kuin rautavanne viinatynnyrin kimmit — siinä kehoitus kolminkertainen!

Reetta. Niin, Jaakko ja minä Reetta kehoitamme teitä naimisiin.

Simo. Minä kysyn minkä perinnön appeni lupaa Serelle?

Jaakko. Kaikki, kaikki kauhasta lusikkaan ovat Seren, mun ainokaiseni perintö. Se onkin tyttö, joka puikahtaa vaikka neulan silmästä läpi!

Reetta. Saat siitä, Simo, itsellesi vaimon so-rean kuin hanhen pojan.

Jaakko. Annanpa hälle, paitse kaikenlaista

kamsua ja kapiota, kymmenen suurta konttipulloa, tämän isältäni perityn suuren kattilan ja tuon kenokaulan viinapannun hattuineen, piippuineen — joka tuolla tulen sylissä nyt ropajaa — ne kaikki sille tyttöripsulle annan!

Simo. Tyttöripsuko? Sitä nimeä en morsiamelleni suvaitse!

Sulhoansa kaulaili tyttö nyt ihastuksella.

Sere. Voi sua rakas kullan mykyrä!

Jaakko. Tuo viinapannu kantaakin hedelmiä suvet ja talvet. Se on semmoinen musta vaskikukko, joka munii sekä laulaa. Ei se olekaan mikään aapiskukko. Mutta muista, Simo, suojella haukan kynsistä tuota vainottua lintuparkaa!

Simo. Se on tietty — ja tätä kainaloistani kanaa!

Reetta. Nytpä kätenne kuin kultavyöt kiertyvät toistenne hopeisille kauloille. Tämä on ihana hetki, nouskaamme ja riemuitkaamme!

Simo. Laulakaamme!

Sere. Tanssikaamme kuin survijaiset kesä-illoin lämpimällä karjapihalla!

Reetta. Heittäkää vaan te nuoret vasikat kip-paa, että pyöreät kantapäänne vilskuu!

Sere. Vaan kerranpa tässä laaksossa, näiden naavapartaisten kuusten varjossa minä Simoni kanssa pehentelen kuin joulupahnoilla.

Simo. Onko myöskin tämä korven havuseinäinen sydänkarsina meidän?

Jaakko. Teidän ovat nämä: — nuo tuuheat noreaoksaiset kuuset harmaine partoineen, nuo näppärrät närekuuset; loriseva lähde korven kainalossa, pehmeä sammal ja koko tämä maa on teidän.

Simo. Ah tätä huumaavata onnea!

Sere. Ah tätä pyörriyttäväistä riemua! Emmekö lennä kuin vuohet ja pukit tuonne kallion kupeille ihailemaan tätä riemun laaksoa! Juokse, Simo! juoskaamme!

Jaakko. Siivosti, tyttö, juoksemasta kallion jyrkille seinille! Sieltä nurin niskoin syöksyisit syvyyteen.

Sinne hukkuis onni ja riemu,

Niinkuin naarasvuohen sielu!

Reetta. Mihin voisi verrata tämän riemuitsevan parven?

Jaakko. Pyörtyneiksi tarhapöllöiksi sanon minä tätä parvea.

Simo. Tämä on ihana metsänhaltijain juhla-joukko Metsolan komeassa linnassa. — Monesti siitä lasna mummoltani kuulin. —

Jaakko. Niin, ollessasi paimenpoikana, sorkkaväen everstinä, kyllä tiedän. Se mummo olikin oikea itäisen maan tietäjä. Vaan hänpä olikin Karjalan tytär; sieltä hän nuoruudessaan näille maille muutti. Täällä tutustui isäsi häneen ja löysikin ty-

tössä korean vaimon. Molemmatpa nyt Herrassa nukkuvat.

Simo. Näetkö, Sere! Isäsi on kuin metsän ukko halliparta, metsän kultainen kuningas!

Sere. Ajellutpa on isäni leukansa paljaaksi kuin poltettu kaski.

Reetta. Voi sun maitovasikan leukaasi!

Jaakko. Tuopas, Reetta, mulle tuolta kuusten harmaita naavoja!

Reetta riipi nyt kuusista naavoja ja asetteli niitä Jaakon leukaan.

Reetta. Kun tämä vaan ei olis syntinen leikki.

Jaakko. Elä sinä, Reetta, vapise ja napise, vaan pidätä lujasti sitä parrantöyhtöä, sinä mun kuninkaallinen puolisoni! — Lausupa nyt, Simo!

Simo. Onpa, hiisi nielköön, kuin itse metsän havuhattuinen herra!

Jaakko. Havuja! Sere, kanna havuja tuolta kuusten riippuvista oksista mun päähäni ruhtinaalliseksi kuningaskruunuksi! Kiiruhda, sinä suloinen rinsessa! — Riisu sukkanauhasi, Reetta, ja sido kiinni tämä hallava partani! Vammustakaa tätä korskeata metsän kuningasta!

Joutuen riensi nyt Sere havun noutohon, Reetta-kin riisui sukkanauhansa, vaan sill'aikaa tupsahti parta Jaakon leuasta maahan.

Jaakko. Voi sua, kömpelö kuningatar! —

Nosta, Simo, sinä mun perintörinssini, nosta ja pidä tuota partaa!

Simo sovitteli parran Jaakon leukaan, johon sen Reetta sukkanauhallaan siteli. Niinikään uhrasi hän toisen sukkanauhansa havunipulle, joka Jaakon kuninkaalliselta pääläeltä korkeni.

Sere. Voi kuin kummasti konua on tämä ruhtinasten maailma! Kaikki olemme muuttuneet; tuskinpa enään itseäni tunnen. Ja isäni — hän nyt on rovea kuningas!

Reetta. Ylen on isäsi rovea ja ruuski kuningas.

Jaakko. Pois nurina kansasta! Vaan sinäpä, Reetta, sidoit kuin rautasaranoilla kuningaskruununi kiinni. Onpa nyt pääni kuin rautapuntari.

Simo. Mutta se onkin kruunattu rautapuntari!

Reetta. Kruunattu ja templattu on rakas Jaakkoseni nyt.

Jaakko. Kas sua piikkipintainen ohdakkeen korsi tässä kuninkaallisessa vehnäpellossa! Osaatko sanoa: rakas kuninkaani, osaatko sanoa?

Reetta. Mun rakas kruunattu kuninkaani. Mutta onpa tämä sentään vähän hullua.

Simo. Niinpä kyllä; vaan kruunatuista ja templatuista ovat tutentit, papit, maisterit ja ruhtinaat. Sinetillä lukituista salaisuuksia ovat kaikki tämän maailman vallat, kunnes korkeuden auringon paiste tulevaisuuden taivaalta meille kätketyt salaisuudet

ilmaisee ja eteemme sinettien lukot avataan. Niin kuului pappilan Janne maisterin ennustus.

Sere. Ihana ennustus!

Simo. Lausuipa vanha Riihelän lautamieskin pojilleen: „kumartakaa, pojat, kuningasta!“ sanoi hän. Ja kumarrusten aprakkata ajaa tämäkin kuningas.

Jaakko. Kumartakaa kuningasta, te jäykkäselkäiset teräspuikot!

Kaikkipa alamaisuudella nyykäyttivät niskaansa Jaakolle, joka istualtaan nousi ja ylvästellen tepasteli.

Sere. Sano, Simo, valvommeko nyt vai uneksimme tässä kesäisen yön lauhkeassa sylissä? Tuntuupa niin kummalta. Näen isäni kuninkaana; minä siis kuninkaan ainoa tytär, ja sinä, rakas Simoni, kuninkaan ainoa perillinen! Mekin kerran kuninkaallisesti loistamme! Mutta äitini, hänkö vaan palvelulla ja passata täytyy?

Simo. Äitisi on metsän metinen emäntä, metsän armas antimuori. Hän simajuomaa keittää tuolla pannussa. Kas tässä läikkyä keskellämme simakattila, josta riemua juomme.

Sere. Sinäpä liverrät sorjasti kuin pääskysen hampaiden raosta.

Reetta. Juuri kuin varpusen kielen nenästä laskee poika.

Jaakko. Se onkin perintörinssi, se.

Simo. Sinä, Sere, olet sievä metsän tyttö tylle-
röinen, joka pihlaja- ja tuomivaaroja kesän pitkän
vaellat, kukkia poimit, riehakoiten tuulen löyhkässä
ja lehtien suhinassa, sinä mun kultani.

Sere. Oletpa oikea lipo-Simo. Vaan virkapas
itsestäsi sana!

Simo. Minä, kuin metsänhaltijan nyhterä poika,
samoan kankaita, soita ja siltoja, rakentelen rasteja
kuusten ja petäjäin kupeihin; käynpä toisinaan täällä
havulinnan simalippailla; näen täällä sun räppäile-
vään silmies liekin, ruskoposkias ihailen.

Jaakko. Sinäpä oikea hovinarri, kielesi kan-
nelta soittaa rämpätät. Tuosta riipaise kielesi palk-
kaa!

Simo. Kun tämä vaan ei päätämme höyryttäisi
kuin viinapannun hattua.

Jaakko. Juokaat vaan tekin, herkkä-korvaiset
hovirouvat, kihmaiskaa, jotta korvanne soipi kuin
huilu ja pasuuna! Laulakaa ja tanssikaa, te levotto-
mat heinäsiirkat! Hyppikää, te tervatepot ja piimä-
pirkot!

Reetta. Musiikki vinkuu mun korvissani kanta-
päästä kiireesen asti.

Sere. Kaksi Simoa näkyy mun silmissäni,
kaksi kaunoista Simoa. Aika on jo tanssia, nous-
kaamme! Nouskaa yöunestanne, te sorjat laakson
sammalkukat, te kartuiset kanervat ja kuusten ra-

naiset oksat! Tirkistelkää ja kurkistelkaa tätä metsän haltijain leijuilevaa tanssijoukkoa!

Simo. Ovatpa tottakin aika siirapissa nuo naiset!

Jaakko. Pehmeitä kuin paistikkaita ovat eukot; Simo, pyöritä heitä, tanssita, jotta höyhenet pölyää! Minä soittaa renkutan pirunpolskaa, jotta kattilan vaskiseinät rämisee.

Nytpä alkoi soitto, kun Jaakko kalikalla kattilan kylkeä kilisteli. Vinhasti silloin Simo pyöritti Sereä ja Reettaa.

Jaakko. Hih, tätä hovileikkiä, tätä kuninkaallista tanssia!

Lyö jo, Simo, varpaas,
Iske, Sere, kenkäs,
Käännä, Reetta, kantapääs!
Pyöri, tarrapappa,
Villikissa vingu!
Reetta, nyt on kultahääs!

Heti hajosi nyt tanssin touhu ja äänettömyys vallitsi hetken.

Reetta. Ah, rakas Jaakko Härkäpäiseni! Nyt vietämme kultahäitä tässä korven hopeasalissa. Muistatko sitä hääpäivämme mäikänä ja moikinaa?

Jaakko. „Kilkinät ja kolkinat kuin Koppaliisan häissä“. Viinaa, kuin tuhasta ja kalkista puserrettua lipeätä, lainehti silloin.

Simo. Pirun polskaa pelattiin

Ja pelit lyötiin rikki,

Sulhaspoikia sutkittiin

Ja morsiuustyöt itki.

Niin lauletaan mainioista Koppa-Liisan häistä.

Jaakko. Olisitpa ollut appesi hääkemuissa! Se oli ihana jymyn ja tomun päivä, riemullinen ukkosen jylinä!

Reetta. Ja kuumia kyyneleitä satoi silloin mun poskieni ruusustohon.

Jaakko. Ja veren löylyssä silloin sinä lämmitelit, kun haavoistamme tappelun tuoksinassa hurme huppelehti. Muistatko, Reetta, muistatko tätä rakautemme ihanaa juhlakylpyä?

Reetta. Hirmuisen ihana sota ja meteli! Rakkauten ja vihan liekit silloin kaulailivat toisiaan. Kyyneleet ja veri valahtivat liekkiin lauheana kasteena.

Jaakko. Ajatelkaapas, lapset, sitä päivää, jonka esimakua nyt maistatte!

Simo. Tämä on suloinen taulu ja esimaalaus.

Sere. Ajatellaanpas, Simo, sitä päivää!

Simo. Sen päivän portailla jo käymme, jopa kynnyksellä astumme.

Sere. Astumme hääsalin ovella ja soiton kuminan kuulemme. Ah, sitä harppujen helinää!

Näin riemussa remusi tämä metsäinen seurakunta. Silloinpa Reetan vasenta silmää syyhytti, josta hän vahinkoa aavisti ja painavia varoitussanoja lausui. Vaan myöhäinen oli varoitus, sillä yht'äkkiä kuului majan ympäriltä ruske ja salon rinta

äkki pamauksesta sävähti. Säikähdys vallitsi silloin majassa ja jalat allensa kokosi ken jaksoi. Kuusiston helmoihin piilivät muut, mutta Jaakko ei paikaltansa hievahtanut, sillä ylen raskaaksi tunsii hän itsensä. Siinä istui hän ja neuvotonna katsoa tolljotti kuin kuusen latvasta maahan kumahtanut karhu. Hetkeksi pimeni tämän jykevän naavaparran silmät ja kuumeni havuhattuinen pää, koska tulla tuoksahti sisälle kaksi karskia miestä ja tuimana tui lotti majan ovella vallesmannin rohkea silmä. Miehet viinapannuhun, tuohon mustaan neekerityttöön, tarttuivat kuin tuliset kilpakosijat. Hatun he höyryävänä syrjähän nostivat ja majan nurkkahan tyhjensivät perikon pannusta. Kantoivatpa sitten saaliinsa majan läheiselle polulle, jossa rattaat ja hevonen odotteli. Sinne katosi miehet, sinne hattuineensa höyryinen pannu. Vaskinen viinakattila vaan vielä Jaakon säärrien välissä läikkyi ja vankasti kouristeli hän sen korvia. Silloinpa vallesmanni, joka viimeisenä majassa häiläsi, uhkaavasti häntä kohden pistolinsa ojensi, josta mies vaaleni ja heti hänen kou ransa kattilasta heltisi. Metsähän katosi ruunun mies, sinne viinoinensa vaskinen kattila. Nyt vasta alkoi selitä järkeensä Jaakko ja haikeasti hän huutaa parkaisi.

Jaakko. Reetta! Sere! Simo! Avuksi, te mustat tontut, avuksi! Ryöstetty on mun isäni perintö. Hävityksen kauhistus on kukistanut tämän karsinan

kalleudet. Oi sinuas kattila! Palaja korvesta, sinä isäni viinakattila!

Näin huutaen hän tuskaisena partansa repi sekä kruunun päästänsä karisti. Vaan turha oli Jaakon huuto.

Metsäpolulla ankara nujakka oli syntynyt. Siellä Simo oli iskenyt kyntensä mieheen, joka pannun hattua kantoi ja jota hän tunnusteli samaksi haamuksi, joka häntä metsän kainalossa oli kamoittanut. Mies oli Jaakon läheinen naapuri, kylän kuulu metelin ja pahun mestari, oikea kapakkaviinan sankari, joka tavoillaan oli ansainnut Ryty-Pahun nimen. Hallintoa piti hän vieläkin Koivulan tilalla. Ylen kuohahti tulen kiivaaksi Simo, uudelleen nähtyään tuon haamun, joka nyt, pannun hattu olalla, metsää huhmasti. Syvälle painoi Simo päähänsä isolippuisen lakin, kiinni tarttui miehen pääkamaran ja hälle kelpo tukkajuhlan valmisti. Silloinpa, hätähuudon kuultuaan, riensi kurin-alaisen avuksi toinen mies. Vaan nytpä riistää Simo haltuunsa vaskihatun, jolla hän väkevästi ympäriinsä roimi. Moikina ja roikina kuului silloin kuusistossa ja kuu, kautta oksien, valaisi välmehäivästä tätä taistelevata kolmikkoa. Siihenpä neljänneksi vallesmanni joutui ja hän pistolin uhkaavalla voimalla sekä ruunun ankaralla sanalla Simon karkoitti parvesta. Mytthyyn paiskeltu oli nyt vaskihattu ja verisiä kasvoja ja käsiä valaisi kuu. Vaan enin kirveltävästi oli löy-

lytetty Ryty-Pauhua, joka kiroili ja koston vimmaa korpehen puuskui. Kohtapa pois pakeni peloittavasta korvesta tämä ruunun voima ja rauhoittui taas metsän hajoitettu haltijalauma.

Vaan hätä häilytti myös Sereä ja Reettaa, koska Simo puhkuen ja verisenä palasi kamppailusta. Kiinteästi tarttui tyttö sulhonsa takkihin ja tyttärensä liepeihin likistyi äiti. Nytpä halki korven, polutonta reittiä, kiireesti kuljetti Simo kintereillensä heiluvata naisparia. Polullen eivät he poiketa tohtineet, koska siellä ruununmiehet vaeltelivat. Risut roikui metsässä ja puiden oksat sihisi, koska kolme jalkaparia vinhasti juosta tömisteli. Hien palavassa saapuivat he vihdoin rehevän petäjikön reunalle, jossa aita Jaakko Härkäpään pellot metsästä eroitti. Rojahti siinä metsän ranne, kun he kolmessa ylenivät aidalle. Rinnakkain riensivät he pellon ylängölle, jossa harmentunutta Kumpulän taloa suojaasi eräs kaksoiskuusi, punamarjainen pihlaja sekä kuuskunta riippa-oksaista koivua. Sinne talon kartanohon he kolmen katosivat.

Vaan jäljellä oli korvessa vielä Jaakko. Majassa hän hetken manasi ja joukkoansa huusi; vaan kun kaikki oli ympäristö vaiennut, jätti hän kopin ja synkkänä kohden kotia samosi. Tulen jätteet vaan tuikkuivat havumajassa, ja hiljaisena huokui kuusiston povi ja kuului vuoren lähdesilmästä vuotavan puron salakielinen lirinä. Taivaalla haamoitti kuu.

II. Lainpykälä.

On iso väentupa Kumpulan talossa. Ovesta mennen on perällä oikealla pitkä puiseva honkapöytä, jonka takana ja päässä, perä- ja sivuseiniä vasten, seisoo raskastekoiset honkalavitsat. Kevämpi hoikkasäärinen lavitsa seisoo pöydän edessä. Perällä vasemmalla ja oven pielessä oikealla sängyt seistä könöttävät. Edellisessä talon haltijapari öisin asustaa ja jälkimäisessä heidän tyttärensä uneksii ja uinailee. Ovenpielessä vasemmalla on uunirintainen muuri, jonka hormikattoinen pankon nurkka muodostaa nokisen takan, jossa puut rattoisina talvi-iltoina paukkuvat. Tästä sauhu kautta muurin nielevien torvien ylös kohoaa ja katonpäällisestä tiilituutista ilmoihin tupruaa. Kuu öin ja aurinko päivin päästävät säteensä tupahan kolmesta kuusruutuisesta ikkunasta, joita on kaksi oikealla ja yksi vasemmalla sivuseinällä. Muuta ei näy maalattua tuvassa kuin vasemmalla sängynpäässä kohoava punainen astiakaappi, jolla paraikaa haamoittavan kuun valossa näemme puu- ja saviastioita, sorvattuja tammi-lautasia ja valettuja tinalautasia sekä kotitekoisia puulusikoita.

Pankolla istui kehräten harmaa kissa, koska metsän kolmehenkinen pakolaisjoukko puhaltaen astui tupahan. Tunsipa heti kissa tuttavikseen naiset ja hyrräten lähestyi se heitä, kun pöydän luolavitsalle istuivat. Kahden poikkipäin katon alla

juoksevan paksun parren välikohdalla seisahtui Simo leipävartaitten alle, koska hän synkeänä alkoi saaransa.

Simo. Tässä nyt puhallamme ja tätä aavistin minä. Mustaa surmaa ennusti se metsän harmaa peikko, jonka kopille mennessäni näin; se kavala konna, juonikas Ryty-Pauhu, jota viimeksi löylytin. Ansaitsipa hän kyllä saunansa. Vaan pahoin voipi hän mua takaisin kolhia, ellei kasvojani kyllin peittänyt tämä isolippuinen lakki, jonka syvälle päähäni painoin, lähtiessäni miestä hukistelemaan. Voi sinuas viinakattila, sinä kadotuksen tulta suitseva vaskikirnu! Poispa syöksi korpi povestansa nämä synnin sikiöt. Itkekää ja parkukaa, te oinaat, uuhet ja karitsat! Purskukaa katumusta, te isät, äidit ja tyttäret! Äsken hurjina riemuitsimme — nyt humalaisten helvetti on meille auennut!

Sere. Minä itken katumuksen verisiä kyyneleitä.

Reetta. Minä tuskan katkeruutta kärsin ja surun sameata vettä silmistäni puserran. Oikeata kalkkivettä puserramme nyt. Vaan missä on poloinen Jaakko-vanhani, joka korpehen jäi?

Simo. Niinpä jäi, vaan eipä hankään tästä ansasta voi pelastua. Myöhäinen on nyt katumus, myöhäiset kyyneleet. Rankaisevata kastoja huutavat meille salot, joita olemme häväisseet. Kauneutetaan vaatii meiltä muhkea metsä, jonka saastainen

viinansauhu on sokaissut. Raikasta vettänsä anoo meiltä korven kirkas lähde, jonka olemme myrkyttäneet. Oi te vaskivartiset petäjät ja sorjat hopeakoivut, jotka pannun alla paloitte, ken herättää teitä viinatulen kidasta!

Reetta. Miksi näin rajusti tuomitset tointa, josta äsken riemulla lauloimme ja hypimme?

Sere. Mutta riippuipa karvas murhe sen riemun liepeissä, äitini. Ja mun piikaisen lapsen päättäni nyt kovin kivistelee.

Reetta. Päättäni munkin kipoittaa, vaan ilopa oli sentään iloa.

Simo. Hurmoitusta oli ilomme. Laulut ankeriaan ja sammakon ovat kauniimmat laulumme. Näinpa kerran käärmeitten tanssin kiima-aikana kallion kuilussa. Hurjasti vyöryivät he pyöränä — semmoinen oli tanssimme!

Sere. Kamala kuvaus synnin työstä, armas Simoni! Vaan ne toki unhoita ja katsele kuutamaa, silmäile tuota yön vaaleata lyhtyä. Sen vaalea otsa valoa tarjoaa sun synkeään muotoosi. Aamuhun taltuttaa se meitä; yön synkät haamut unhoitamme silloin.

Simo. Unhoitanpa kaikki enkä toiste tallustele näitä pimeyden polkuja, minä hurja. Oi, sinä nouseva päivä, säteile saloillemme! Unheesen upotamme silloin pimeyden työt.

Sere. Ne unhoita, armaani, vaan Sere-kultaasi muista.

Simo. Niin, sua muistaisin, vaan missä on nyt tulevain päiviemme toivo? Häpeä ja hävitys uhkaa tätä taloa, jota viinansakolla raskaasti rangaistaan. Mahdotonta on elämämme silloin, sillä köyhinä ja nälkäisinä emme jaksa iloita. Muistatko miten lauloi nälkävuonna vaeltava kanteleen soittaja?

Kuun valo, päivän paiste

Ei meitä ravitse,

Yön kastehelmen loiste

Ei mannaa taritse.

Ja kyyneleet ei meitä

Janosta sammuta,

On valitusten leipä

Myös karvas, katkera.

Näin lauloi hän; ja niinpä on viinakin meidät syöstänyt onnesta onnettomuuteen, riemun valosta synkkään suruhun.

Reetta. Ahaa! Paha sisälles' on astunut, Simo! Petoksen polttavia sanoja viskaat sä tyttö-raiskan silmille. Mutta kavahda itseäs Jaakolta! Kuuletko jytyä, kuuletko astuntaa ulkona?

Silloinpa sisälle astui ankara, jykevä Jaakko ja Simo lavitsalle seinän viereen istahti.

Jaakko. Täälläkö piilette, te kehnot kanakopin vartijat! Ruunun haukan kynsissä on nyt musta kukkomme. Oi teitä, te kehnot karjapiiat! Suden suuhun päästitte parhaan lypsylehmän. Voi sitä

Mustikki parkaa! Voi teitä, te pakenevaiset paimenet.

Reetta. Älähän, rakas Jaakkoseni, noin vihan kyllyyttäsi vuodata! Ethän itsekään paikaltasi hievahtanut, kun mies viinapannun kumosi ja lennätti kuin pyryilmassa pois.

Jaakko. Sinä vaimon leuka kuin kannat liprakata kielen lehteä! Näitkö miten jyrinä ja paukauksena ilmestyi tämä tuulispää? Jokaisen jäsenen seivästi ja pönkitti se. Ei kieltä, ei sanaa noussut huulilleni, kunnes sydäntäni vihiasi, koska vaskikattila, isäni perintö, korpehen katosi.

Reetta. Ja väristen mykkänä ja rampana lyyhistyin minä kuusen juurelle.

Sere. Ah! Minäpä värisin kuin puhurin pojan kynsissä!

Simo. Minunpa poikasen sylissä sinä, Sere, tutisit ja putisit kuin pakkasessa keritty lammas! Siellä näreen juurella kyyristelimme, kunnes kolmessa tulla tömistimme tänne, jotta kangas kumisi kuin tyhjän tynnyrin kupeet.

Jaakko. Kas se oli kilpajuoksua! Voi teitä pelkurit emävarikset!

Simo. Sinnepä katosi kunnia, rikkaus ja onni. Rikottu on mun kauppani nyt, rikottu on mun kauppani Jaakko Härkäpään ja teidän kaikkein kanssa.

Jaakko. Simo, Simo! Äläpäs liukastele, sinä

vilpin vesa, sinä Juutaksen sikiö! Lipsahtipa äsken lukkohon liitto, joka ei ratkea. Liittonne on vahva ja eron-avaimet eivät sun kättäsi lämmitä.

Reetta. Kas siinä oli pulma Simolle!

Sere. Se naulanväkä pitää!

Simo. Pois on kulta kukkarosta
Kullan käsi kainalosta,

laulan minä, enkä viinanpoltosta sakoitettua appea suvaitse!

Jaakko. Enkä minä.

Simo. Teitpä viinanpoltosta sakoitetaan.

Jaakko. Sakoitetaanko mua viinanpoltosta?

Simo. Sala-viinanpoltosta sakoitetaan teitä.

Jaakko. Luulispa sitä toisesta pojasta. Mutta eivätpä ylety ruunun kynnet tämän Jaakon niskaan. Ijankaikkinen suolatynnyri ennen hartiani rusentakoon kuin se häpeän tahra. Ei sakoiteta Jaakko Härkäpäätä, sanon minä!

Kovin nämä sanat painoivat tuumihinsa Simon ja levotonna alkoi hän permanttoa astella.

Reetta. Kuinka, rakas Härkäpäiseni, kuinka voit pelastua tästä paulasta?

Jaakko. Pykälä on mun päässäni, selvä lainpykälä, joka avaa pelastuksen portit.

Simo. Aiotteko mun syypäänä sysätä lainkynsittäväksi? Älkääpäs! Se kakkulankeppi lipsahtaa renkaasta!

Jaakko. Mun päässäni lainpykälä on, joka pelastaa.

Reetta. Älä murehdi, Sere, lainpykälä on isäsi päässä!

Sere. Mun isäni päässä!

Simo. Lausukaahan selvillä puheenparsilla tarkoituksenne, sillä — — —

Jaakko. En vaadi ketään uskomaan, mutta lainpykälä on selvä.

Ylen oli jo tuskastunut Simo, sillä pahan saksiiin arveli hän joutuvansa.

Simo. En tahdo minä riitaa, vaan sovintoa hieron. Mutta sanokaahan, appeni, sen pykälän syvyys ja viisaus!

Jaakko. Ahaa! Osaatko jälleen sanoa apeksi? En suvaitse minäkään pitkiä puheita, mutta se pykälä ratkoo rautasalvat mun tieltäni. Tunnet, Simo parka, tässä mieheessä Jaakko Härkäpään!

Ylen kuumeni Simo ja päätänsä ravistellen asteli hän yhä permantoa.

Reetta. Kuninkaallinen Jaakko Härkäpää olet, rakas mieheni.

Jaakko. Puhu suoraan ja koristelematta, Reetta! Enpä ole enää juopunut ja höyry-otsainen kuningas, vaan selväpäinen Jaakko.

Sere. Selkeä on nyt isäni kuin sauna lauanta-iltana.

Reetta. Siitä saunasta kyllä lähtee Simolle löylyä. Onpa isälläsi viisas kuin härän pää.

Heti tuon kuultuansa heilahti tyttö Simon nenän alle ja hätäisesti sanoa tokaisi:

Sere. Tiedä, Simo, että isälläni on viisas härän pää!

Noin lausuttuaan tytön heilake taas äitinsä viereen istahti.

Simo. Kuulkaahan appeni, poikanne sanoja! Rakastanpa minä sydämestäni Sereä. Sopikaamme pois turhista jutuista ja keräjistä. Peskäämme molemmat suumme puhtaiksi solvaus- ja riitasanoista!

Jaakko. Vapaan tahdon annan minä, mutta siitä pykälästä en — — —

Reetta. Hän sydämestänsä rakastaa Sereä, sopikaamme!

Sere. Sopikaamme, isä! Simo sydämestänsä mua rakastaa.

Jaakko. Jos tahtoo hän, en pakoita.

Simo. Tahdonpa rakastaa Sereä, ja sovinnolla nain minä tyttärenne Seren.

Jaakko. En tahdo minäkään katkeraa sydäntä rinnassani kantaa, vaan jos tahdot!

Simo. Sere on kultani ja liittomme on vahva.

Jaakko. No, olkoonpa vaan vahva liittonne, vahva kuin nuijalla lyöty. Vaan muistakaa, etten teitä pakoittanut!

Reetta. Vapaasta rakkaudesta liittyvät nuoret yhdeksi, mieheksi ja vaimoksi.

Simo. Nyt, appeni, selvittäkää ja ratkoka se uhkaava lainpykälä!

Jaakko. Niinpä kuulkaa sanani!

Heti heristyivät kaikkein korvat, koska Jaakko, tanakasti seisten, painavia sanoja lausui.

Jaakko. Tällä hetkellä teen minä kunniallinen Jaakko Härkääpä teille mun rakkaille lapsilleni kal-liin testamentin!

Simo. Meillekö testamentin!

Jaakko. Maani ja mantuni, taloni ja tavarani — kaikki jätän minä allekirjoittanut vävyäni Simon ja tyttärentäni Seren haltuun ja huomaan.

Simo. Ah! sitä isän sydäntä!

Sere. Oi, armas isän sydänkerä!

Reetta. Älähän, Jaakkoseni, laske leipää pol-viltasi! Millä elämme me vanhat harmaita päi-viämme?

Jaakko. Murheesi poista! Häänensä kun viettä-vät riemulla nuoret, he ynnä voimakkaasti hallitse-vat taloa. Isäntänä peuhaa mies ja vaimo emän-tänä pauhaa. Kilvan tarttuvat he maankamaraan, sitä vääntämään ja kääntämään nurin. Siitä nousee vilja ja vuoden runsaus aitat täyttää. Siunaus näin nousee maasta ja poikinut karja maitoa antaa. Leh-tien syöjä lammaslauma kasvaa pehmeän villan, suopi talveksi lämpimän turkin. Näetpä kesä-illoin

kotihin käyvän ammovan karjan ja määkyvät lam-
paat kilkkavin kelloin. Siunaus näin nousee maasta
ja avion kylvö hedelmän kantaa. Saat ilon hoitaa,
heijata lastesi lapsia, laulaen „tupakkarullaa“.

Sere. Tuu, tuu, tupakkarulla,
Mistäs tiesit tänne tulla?

Niinpä lauloi muinen äitini mulle.

Jaakko. Niin nähdä saat sinä, Reetta, hedel-
män lastesi töistä. Leipää, särvintä jakavat he
kanssasi; suojaa, vaatteita suovat sulle, kunnes väsy-
neenä vaipuu pääsi ja tomuinen maailma jää.

Reetta. Syvästi ja painavasti lausut, Jaakkoni,
vaan enpä ymmärrä sua. Aiotko kerrassaan jättää
tämän näkyväisen majan, tämän luolan?

Yhä syvemmin tunnostui vanha Jaakko ja edel-
leen lausui.

Jaakko. Jättää täytyy mun teidät kaikki; hä-
peällistä viinanpolton sakkoa en voi hartioillani kan-
taa. Jääkää hyvästi, humisevat kuuset ja korven
lakkapäät petäjät, te harmaat naavaparrat! Hyvästi
närekuuset, härkinmänyt ja äkäpiikkiset katajat!
Oi suopea sammal, kartuinen kanerva ja te mansik-
kain vanaiset varret! Hyvästi jyskyväiset kalliot!
Hyvästi, kirkas viinalähde, joka valut vuoren sorai-
sesta ruosterinnasta! Lain pykälän jylisevä paukaus
on iskenyt mun rintakarsinaani, iskenyt kuin van-
han hongan rintaan. Jättää täytyy mun teidät.
Hyvästi jää, sinä vainioin viljava rinta, jonka nisät

vuoden lihavuutta tiukkuu! Hyvästi kotinurmen punamarjainen pihlaja, riippaoksaiset koivut ja sakea kaksoiskuusi! Jääkää myös taloni multahirret, te mustat multahirret! Jääkää seinät, lattia ja katto! Jättää täytyy mun teidät. Jää hyvästi, lämmin takka ja rauhainen vuode! — Pankolla öisin uinahti kissa kiiluvasilmä, koska vuoteen hupussa venyimme. — Kaikki, kaikki jäätte!

Reetta. Rauhainen vuode! Voi, siunattu Jaakoni, kuin sua suren! Illat itken, yöt valvon ja valitan. Aamu kun muut nostaa virkkuina vuoteiltaan, mun se nääntyneenä näkee ylös kipuavan. Vaan missä on silloin mieheni, joka kodin hulpiloista katosi?

Jaakko. Kauas, kauas täytyy mun paeta tämän taloni syntymämetsiä. Kauan vieras korpi mua jylhistössään kätkee, kunnes jälleen joukkoonne vapaana palajan. Hengitän taas seurassanne kotisalujen raitista tuulen löyhkää. Semmoinen lainpykälän tuli ja kirous!

Simo. Ankara ja liikuttava on appeni lähtö.

Reetta. Piile jo pilvien louhikkoon, sinä kalpea kuu; sammu ja mustu, yön vaalea soihtu, synkisty ja itke, kesäyön taivas — mun huoleni hetki on tullut!

Sere. Vilahtakaa meihin, te kiiluvat tähdet, tässä kamalassa surun ja ilon yössä!

Jaakko. Vaietkoon nyt surun valittava ääni.

Heti valjastamme ruunan. Kirju, elämäni kuva, olkoon matkatoverini. Evästä laittakaa, vaatteeni kootkaa. Kiireesti mun lähteä täytyy, sillä kohtapainousee päivä, jonka tuomitsevata silmää pakenen.

Äänetön toimi nyt alkoi. Vaan itkeä nyhytti toimiessaan suruinen Reetta, ja Sere kummasti milloin hymyili, milloin murheiseksi muuttuen hänkin huohti. Hetken mentyä seiso pihalla valjaissa ruskean, mustan ja valkean luomikas Kirju. Paiskean lihava oli tämä lehmänkarvainen juhta, jonka rattailta nyt heinien alla kaksi ruissäkkiä vierekkäin lepäsi. Punaisena painoi kuorman keskellä neliskolkkainen eväskirstu, jonka kannelle kohosi Jaakko kyynelsilmin. Äänetön juhlallisuus vallitsi, koska länteen vaipuva kuu näki talon jykevän isännän kotikunnailtaan pakenevan, ja syvästi vavahteli lähtökättelyssä äänet, lausuttaessa „hyvästi“. Enempätä ei tunteitten kuohu päästänyt sanoiksi. Pian hevonen lähti, pian katosi rattahat. Ja nuorten turvissa katosi myös tupahan suruinen Reetta.

Idästä sarasti jo valkeneva aamu.

III. Hedelmiä.

Ympäri maan kirkkoja kiersi kuulutus harmaapartaisesta miehestä, jolla on suora hämäläisnenä, itsepäiset raudankarvaiset silmät, tuommainen koh-

talaisen korkea, vaan lattea lautaotsa sekä tumpura tukka ja jonka vartalo on lujaa, lyhytläntää, vaikk'ei lihavaa tekoa. Havuhattua ei kuulutus tuntenut, ei myöskään parran lopullisia vaiheita ja siinä erhetys.

Ei aikaa kauan kulunut, kului vaan viikkoja kolmikunta, niin nuoret häitä heiluivat Kumpulan talossa. Kylmä tuuli vinhasti vinkui, lehdet kellasti syys ja nurmen ruohostossa elon mehu jähmettyi. Tertuissaan vielä punoitti verenkarvaiset pihlajanmarjat, joita tilhiparvi, tuulen lehtiä lennättäessä, poimi. Verevinä punoitteli myös nuoren parin posket, koska Sere morsiona suppilonmoista kultakruunua kantoi ja Simo hiilenmustassa kotiverassa pulskaili. Mustissa pulskaili Simo, vaan punahameessaan liehui hilpeä Sere. Siivosti kului nämä kemut, joita viinan väki ei turmellut, sillä vakaasti oli Simo päättänyt vastapäivin torjua talostansa viinan valtaa. Oluthaarikoilla vaan kestitsi kenkkärit hääkansaa, joka viulun soidessa tanssi. Nurkuen ja nuivalla nenin täältä vanhat viinan juojat syötyään pakenivat, vaan nuoriso läpi yön sydämen permannolla tanhusi eikä riidan roinausta kuultu. Kuului vaan aamulla ilon onnitteleva humaus, koska nuorikot riemuparven keskeltä kattohon korkenivat ja talon haltijapariksi huudettiin. Siivosti kului kemut ja ihmeissään juttelivat vieraat viinattomista häistä.

Joutui syksystä talvi, joka harteillaan kantoi juhlihan joulun; vaan eipä kotijouluille joutunut Jaakko. Kului yhä talvi ja kohtasi kevään; vaan Jaakkoa ei kohdannut sureva Reetta. Toi kevät lintuja lohdutteeksi vanhain, riemuksi nuorten — ei vaan kaivattua kotihin tuonut. Päivän paisteessa kiilsivät kevätmetsän pihkaiset lehdet, kiilsivät päivin, illoin ja aamuin; vaan suru sumensi päivillä Reetan silmät, itku ne kiilloitti illoin, väsymys aamuin ummisti. Lohdutteli häntä tytär, viihdytteli vävy, vaan miestään yhä kaipaili sureva Reetta.

Uutisen rintaan oli ehtinyt maamies ja viljoihin alkoi koskea sirppi. Nousten, laskien vierivät viljavan elokuun päivät, kunnes kuhiloituna seisoi vainiolla vuoden saalis. Kukon laulusta lähtein haamaan valkenevaan aamuun kuului riiehestä varstojen vuorolyöntinen pauke ja kylihin levisi uutisviljan mieluinen tuoksu. Vuoden työ näin hedelmät antoi, mielet toivolla täytti.

Vaan hedelmiin oli puhjennut myöskin Kumpulan avioparin täysvartinen nuoruus. Sere äidin rintaa kantoi, Simo isän huolia tunsi. Esikoispoikaa, perheen toivoa, hoiteli, heijaili vanhakas Reetta.

Oli niin päättyvän elokuun raitis aamu. Hetken oli jo itäisen taivaan kupeella kieppunut päivän kehrä, säteillään vainion sängessä kastepisarten kanssa leikkien. — Onnelliset kastepisarat, jotka, päivän säteistä välkkyen, ette elosirppiä pelkää! —

Taajasti asteli peltokujalla ammova karja ja määkyvät lampaat kilkkavin kelloin metsän laiduinta kohden. Vaan täyteläistä lypsinraintaa kantoi vanhakas Reetta karjapihalta tupaan, jossa hän, läpi näresiilin, kaatoi lämpimän maidon säilytys-astioihin. Pöydällä piimäkehlon ympärillä höyrysi kuppien täydet voisilmäistä uutispuuroa. Silloin, puhdistettuaan viljan, asteli ruumenpölyisenä riiehestä nuoriväki ja suurushajuisen pöydän ympäri kiertyi. Työn tehneillen ylen maistui ruoka ja puuroa jäähdytti pirteä piimä; vaan ruokihin ei kovin mieltynyt sureva Reetta.

Puheeksi nousi pöydässä kuluneen vuoden vaiheet ja ihmeteltiin korkeuden kättä, joka ihmiselämän ohjissa vallitsee ja pahuutta kurin ruoskalla rankaisee. Silloin Ryty-Pauhun kohtalo heidän mielensä valtasi ja hänen vaiheistansa he sanoillaan maalasivat kamalan taulun.

Reetta. Lankesipa hän kuoppaan, jota meille kaivoi. Niin käypi maailmassa.

Sere. Vaan kosto emme tahdo hälle huutaa.

Simo. Kylläpä hänet jo aikanansa selkäsau-nalla kostin. Armoittelenpa nyt vaan sitä kovan-onnen poikaa.

Reetta. Jumalan on kosto. Mutta ainapa ovat salaiset luonnon enteet onnettomuuksien sanansaattajina. Niinpä tahdon teille kertoa tarun riippaok-saisesta koivusta, josta Ryty-Pauhun talo Koivulaksi

nimitettiin. Talon takana se latvaansa korkeuteen nosti ja ihanasti lehvillään varjosi katon. Monet kului vuodet ja tuimia talvia seurasi lempeät kevät, jolloin elämän voima koivun suonihin kuohui. Vaan iskettiin keväillä puun kylkehen reikiä, joista nuoruuden mehu valui, mieliteon huulille tippui se. Kevät keväältä näin valui mehu, kunnes sairastui puun ydin ja halvaus sen oksia uhkasi. Ei moni oksa enää keväisin viherjäksi puhjennut, vaan eloisa kevättuuli niitä kuolleina karisteli tuoksuvaan nurmehen. Vihdoin jyskyi eräänä heinäkuun iltana puun juurella kirves; jyskyi, jyskyi, kunnes pihanurmelle kukistui kesäinen koivu. Loisväki siitä korjasi lehvät ja kirvesmies valkean tuohen riisti. Suruisna kallisteli räystäällä päätään kotipääsky, sillä ei ojentanut enää oksiansa puu kesälinnun levähdellä, liverrellä.

Simo. Totuutta saarnasi puun suruinen tarina. Mikä oli koivun, sepä Koivulan kohtalo. Ihmisen kurjuudesta niin huokailee ja kärsii luonto.

Sere. Varoittavana ennustähtenä kaatui koivu.

Reetta. Vaan kovakorvaiset olemme varoituksille ja sentähden elon vainiolta katkeria hedelmiä korjaamme.

Sere. Korjaamme oikeita myrkkyputkia.

Simo. Syystäpä nuoruudessa kylvämmme totuuden siementä, joka siunausta hedelmöitsee.

Reetta. Kerskaus pois, sillä erhetysten maassa asumme.

Simo. Niinpä asumme; vaan suuri on lujan tahdon valta, koska meitä totuus jännittää.

Reetta. Hurskaan isän poika oli myös Ryty-Pauhu. Vaan antoipa vanhus polttolupina poikiensa keittää viinaa, jota kuormittain kaupunkeihin möivät ja rikkautta näin kokoontui miesten taakse. Koivulan talon osti silloin kylästämme Mikko, joka vielä ei Ryty-Pauhun nimeä kantanut, vaan puhtaana kulki kylissä hänen kunniansa maine. — Kuitenkin kuiskattiin hänen salassa kotiryppyjä kallistelleen. — Niin uskoi hälle Riihelän lautamies ainoan tyttärensä, joka morsiuspäivinänsä paistoi raittiina kuin niityllä kaste, lempeänä kuin suvituu- len puhallus. Oikea paratiisin lintu oli hän, kunnes vaihtuivat ajat ja onni. Sovinnon enkelinä eli hän kylässämme, kasvattaen lapsiansa vilpittömyyden polulla. Niin kului vuosia kymmenkunta, kunnes viinatehtaita ilmestyi maille ja aurinko säteili kapakan ikkunasta läpi kiiltävän pullosarjan. Huikei siitä kylänmiesten silmät ja heidän kielensä sokeriviinan mehusta hurmentui. Tästä lähtein pimeni Koivulassa päivät ja kapakan pullojen kautta vaan säteili Mikolle riemu. Kuitenkin häntä hellin sylin kohteli kotona vaimo, perheen valvova sielu. Vaan päivät päästään, yöt yletysten riehui hurjana Mikko. Niin velastui ja köyhtyi talo. Viljat, pel-

lavat, vaatteet viinahan vaihtui ja kahleina helskyi velkojain sanat. Siitäpä ei totellut Ryty-Pauhu, vaan yhä hävitystään jatkoi, ja kirousten pätsinä kuohui öillä hänen kotinsa, josta lasten parku ja vaimon valitus kuului: Yön sydämessä näin kuului uikutus, kunnes pauhinalla Koivulan ovi aukeni ja siitä kirkuen ulos törmäsi vaimo ja lapset. Ruuskisti kynnyksellä seisten, paiskasi julma heidän jälkeensä rautahangon. Niin viritteli mies kuoleman pauloja, ja kun elävä pimeyden ruhtinas teiskaili hän nyt häviön majassa yksin. Kahtaalle hän teiskaili ja silloin silmistänsä hulluuden palo hehkui. Vihdoin riutui unehen katala, horjahtaen vuoteelle syrjin. Vaan talven pakkais-yössä harhaili usein ruikutellen onneton perhe, kunnes naapurin ovi, armoa tarjoten, aukeni ja he vieraan uunin pankolle viluisina kyyristyivät. Aamu kun valkeni, ilmaisi se pimeyden työt. Sekasorrossa ja pirstaleina kuvaili Koivulan tuvassa astiat ja tuolit hävitystä. Surujen päivä näin seurasi itkujen yötä ja itkujen yö surujen päivää, koska päivät päästään, yöt yletysten riehui hurjana Mikko.

Sere. Kuuletko, Simo, miten kauhistava mies?

Simo. Kuulenpa kyllä; vaan eipä hallinnut hän vilpittömyydellä nuoruutensa viinoja: salaa maisteli niitä ja maailmalle hienovillaisia lammashakkoja näytti. Ja siitäpä ei kunnian kukko laula, sillä pinnalle pubkeaa mädännyt sydän,

vaan kunnialla päättyy vilpitön elo. Sitä uskon minä!

Reetta. Niin mies aikojaan eleli, vaan surujen kuorma vaimoa painoi. Vuoteen helmahan vaipui vihdoin lapsien hoiva, vaivojen painosta terveys murtui. Itsepä näin kuin toivon kirkkaana paistoi sairaan kalpeat kasvot. Pelastua halasi hän vaivojen maasta. Enkeleitä näkivät vuoteen vierellä kuolevan äidin itkevät lapset. Niin jätti hän surujen maan ja rauhaan pääsi kärsinyt henki. Vaan vuoteen vierelle silloin turvaton lapsisarja kyyneliinsä vaipui. Siinä itkeä nyyhkyttivät he, kunnes kylästä huoneesen ilmestyi isä. Heltysi nyt kerran onnettoman miehen mieli. Käsiään puserrellen hän ääneensä katkerasti itki. Katumuksen kyyneliä vuodatti hän ja ensi kertaa syleili nyt lapsiaan langennut isä. Polvilleen kokosi hän pelkäävän lapsisarjan ja ynnä veisasivat he vainajan muistoksi virren. Kyyneleet uittivat silloin vanhan virsikirjan lehtiä ja itkuhun sekaantui suruvirren sävel.

Simo. Vaan eipä parannuksen hedelmiä kantanut miehen katumus, sillä veltostunut oli tahdon jänne.

Reetta. Oraalle vaan pääsi parannus, kun himojen saviheinät sen turmelivat. Tuskin oli hän hautahan saattanut elämänsä toverin, niin taasen himoihinsa vaipui. Koivulassa taas surujen päivä seurasi itkujen yötä ja itkujen yö surujen päivää,

sillä päivät päästään, yöt yletysten riehui hurjana Mikko.

Simo. Riehui, kunnes vasara paukkui.

Sere. Ja vieras talon vei.

Reetta. Ja maantielle ajoi Ryty-Pauhun lapsineen.

Sere. Onpa nähty lasten onnetonten usein itkulla kastelevan äitinsä hautakumpua.

Reetta. Lapsia armahtaa Jumala ja heille ihmisten sydämet avaa.

Simo. Vaan pimeäjärkinen mies pussi seljässä nyt maailman rantaa mittelee. Kenties hän koetelemusten koulussa viimein viisastuu.

Reetta. Liian myöhään usein kokemuksesta viisastumme, senpä tietää mieheni Jaakko, joka kodin hulpiloista katosi.

Sere. Lupasi hän vielä kerran hengittää seurassamme „kotisalojen raitista tuulen löyhkää“.

Reetta. Niin lupasi, vaan jotakin outoja vaihteita aavistan hänen elämällensä; sillä unissani näin hänen haamoittavassa yössä, käsiämme likistäen, jättelevän meitä hyvästi. Kuuhun hän kädellään osoitti, vaan kohti auringon koittoa kiiruhti hän itse. Sydämeni silloin itki ja hänen jälkeensä paloi haluni.

Sere. Outo oli se uni eikä merkitsemätön.

Simo. Tietomme ei ylty tulevaisuuden töihin. Mutta onpa appeni rehti mies, joka erhettyä voipi, vaan tahallaan ei vääryyttä tee. Sentähden häntä

laupeudella tuomitsee taivaan korkea oikeus. Sitä uskon minä!

Tällä päättyi keskustelu aamiaispöydässä ja pihalle astui toimekas Simo. Vaan sisä-askareihin jäi hetkeksi hilpeä nuoriemäntä ja vanhakas Reetta heijaili tyttärensä nukkuvaa kehtolasta.

Silloin siinti etäällä peltokujalla horjuva hevonen, joka, rattaita vetäen, hitaasti Kumpulaan päin kulki. Talon pihalle se vihdoin saapui ja hämmästyksellä tunsu Simo luuksi laihtuneen Kirjun, jota ratasten keulalla yhtä laiha, haljakkasilmäinen Ryty-Pauhu ajoi. Pian joutui myös pihalle Kumpulan väki ja kamala, äänetön aavistus heidät täytti. Silloin kuului ratasten pohjalta voihkuva valitus ja Ryty-Pauhun avulla nousi istualleen haamuksi kalventunut Jaakko Härkäpää. Syvästi liikkui nyt naisten mielet ja hetkeksi vaipui pihannurmelle Reetta. Vaan tulen tuimuudella tarttui Ryty-Pauhun harteihin kiivas Simo ja uhkaavasti hänen silmänsä paloi, kunnes sairaan kielto ja viittaukset hänet luovuttivat koston työstä. Sisälle kannettiin nyt Jaakko; vaan pihanurmelle seisomaan jäi yksin äänetönnä Ryty-Pauhu — paennut oli hänen korskeutensa pauhuinen aika.

Unissaan kirahti liekussa lapsi, koska kannettiin vuoteelle matkastaan väsynyt mies. Kuultuaan ääntävän lapsen, virkosi vanhan henki ja hetkeksi kirkastui sammuvat silmät. Tyynesti hän ensin

tervehti suruisen uteliasta perhettänsä, joka vuoteen vierelle kiertyi. Vaan kuohahti sitten henki riutuneessa tomussa ja innostuksen voimalla hän matkansa mutkia kertoi.

Jaakko. Tässä kodin rauhainen vuode mun taas helmaansa sulkee. Ruunun pitkää kättä olen vuosikauden paennut — vieläkin pitempi käsi saavutti mun; sillä kosta etsii loukattu oikeus, tunnustanpa sen nyt. Kotisaloja pakenin minä, vaan kylmä oli vieras korpi, jonka yöhalloissa turmeltui elämäni voima. Piilinpä kauan metsän kohdussa pitkiä öitä, allani jäätynyt, luminen maa, päälläni talvinen taivas. Mun nimeäni silloin temppeleissä huusi lain etsivä sana ja kunniaani vainosi ruunun käsi. Virsiä silloin hyräilin metsässä, koska Kirju heinätukkua pureskeli tahi metsätietä edelleen kulki. Niin salon mökkien seuduissa elimme, kunnes loppui heinät ja viljojen tuottamat varat. Siitä alkain en kovin virsiä veisata jaksanut, myös lamakorvin verkkaan asteli Kirju. Tunsimme silloin nälkää ja vapisimme vilusta, kunnes salon mökissä yömajan saimme. Vaan siihenpä kauaksi vaivuin, ja sairaus mulle kuoloa uhkasi. Mökin miestä palveli uskollinen Kirju: hoitoa niin ansaitsi mulle. Laihtui siinä kärsivä juhta ja heikontui kituva mies, vaan kaukana oli onnetonten koti. Aikoja niin kului, kunnes erään illan tullen mökkihin pussiselkä kulkija yötyi. Pimeäjärkinen oli mies, vaan hänpä

mun tunsi ja minä hänet. Mua kotihin hän kutsui, tarjoten hoivaa — hän mun luoksenne toi.

Reetta. Onneton Jaakkoni! Etsiä tahtoi sua korkeuden käsi.

Jaakko. Korkein rankaisijamme on parhain auttajamme.

Simo. Ja vihollistemme kautta hän meitä usein onnettomuudesta pelastaa.

Sere. Vaan isä rukkaani hän kovin ankarasti kohteli.

Jaakko. Nurina pois, sillä olenpa mies, joka kärsin! Yön läpi vaellusta on elomme tässä kangastusten maassa, jossa himojen sameat pilvet usein järkemme kuuvalon pimittää ja ajatuksemme kuin tähdet sammuu. Niin eksymme totuuden tieltä ja korpipolkuja harhailemme, kunnes yövaelluksemme päättyy ja meitä kutsuu nousevan auringon koite. Näin ajattelin minä, ja siitä lohtui usein mieleni matkalla synkeässä yössä. Mun aamuni koittaa kohta, vaan te hetkeksi kuun valoon jäätte.

Tähän vaikenä Jaakko ja raskaasti kohisi ja kohoili hänen rintansa, kunnes hämärti ilta, jolloin hän tyttärensä lasta anoi. Lapsen yli kohoitti hän vaipuvan kätensä ja niin tomusta erosi taistellut henki.

Kylmä tuuli vinhasti vinkui, lehdet kellasti syys ja nurmen ruohostossa elon mehu jähmettyi. Huoneessa tuuti lasta sureva Reetta; sitä tuuti ja

heijaili hän, laulaen „tupakkarullaa“. Vaan pian hämärti hänen elämänsä päivä ja pian miestänsä seurasi kaipaileva vaimo. Nuorten haltuhun jäi tulevain päivien toivo.

Kuinka syys muuttui kevääksi.

Erään vanhan miehen nuoruuden muistelmä.

— „Te sanotte sitä antipatiaksi, mutta minä nimittäisin sen vastenmielisyydeksi. Juuri semmoinen oli meidän välimme — minun ja Miilan, tiedättehän. Hän oli semmoinen vesa, jott'en minä oikein osaa sanoa. Toisinaan minä häntä vertasin mehiläiseen, semmoiseen pistävään mehiläiseen, toisinaan taas oikeaan ampiaiseen. Sanoin minä häntä välistä ärtyneeksi koiranpennuksikin. Mutta ei hän siitä huolinut eikä parantunut.

Vaikka samassa talossa palvelimme, ei hän koskaan aamusella, kun minä sanoin „hyvää huomenta“, vastannut „Jumal' antakoon“. Yhtä harvoin hän hyv'yön“ palkitsi „hyv'yöllä“. Pois käänsi hän vaan korean päänsä, pilkkasi minua ja vieläpä nakkeli toisinaan kivillä. Jos joskus hyvän hyvyyttä uskalsin viskata kypsän omenan hänen helmaansa, niin sain varoa, ett'ei omenan suuruinen kivi puhkaissut otsaani. Kaikki vaan rehellistä kiusaa ja vastakynttä. Hän nyt oli semmoinen vesa, jott'en minä oikein osaa sanoa. Kyllähän se minua har-

mitti, vaan kukas hentoo suuttua nais-ihmiseen ja sitten vielä niin nuoreen tyttöön, kuin Miila, tiedättehän.

Vaan annapas kun tyttö sattui yksin pasin, niin yht'aikaa pisti lauluksi ja tanssiksi. Sukkelan konusti soitti hän suullansa kuin huilulla, ja ne jalat sitten oikein tanhuta leipoivat. Joskus osuin minä tuota mielihyvikseni näkemään ja kiitin häntä. Vaan kiitoksestani äkämystyi tyttö kuin katajapensas ja viskeli kaikki lähimmät kappaleet silmilleni. Arvaattehan miltä se tuntui minulle, joka häntä niin palavasti rakastin. Mutta eihän tyttö sitä tiennyt, viaton tyttö.

Kirkossakin oli hänen äänensä koreus ja kirkkaus ylinnä, että kas sitä! Kun hän urkuparvella lauloi lähellä lukkaria (joka vaan oli semmoinen vanhapoika), niin kaikki kirkkoväen silmät vartioitsivat häntä enemmän kuin alttaritaulun enkeliä. Hän olikin oikein elävä enkeli, säihkyvin silmin, hohtavin poskin. Hiukset hänellä olivat pitkät ja korean vaaleat.

Tuo kaikki tuntui minusta niin hyvältä ja kuitenkin niin pahalta. Miksikäs hän seiso i kanttorin (mokoman vanhan pojan!) ääressä? Ja olishan joku noista vartioitsevista silmistä voinut viskata sytyttävän säkenen tyttöseen. — Vaikk'en minä koskaan tohtinutkaan häntä toivoa omakseni, enkä vielä silloin osannut „särkeä paistaa“, kuten silmän-iskua

sanottiin. Ja, vaikka olin jotenkin nuori ja verevän punakka, en koskaan pitänyt itseäni kauniina. Olinpa tuommoinen harmaasilmä ja tumpuratukka kuin nytkin. Vaan tiedättehän, ett'ei poskeni silloin olleet rypyssä kuin nyt.

Mutta onhan Miila semmoinen tuores ruusupensas, jok' ei sytykään joka tulenkipunasta. — Tällä ajatuksella itseäni lohdutin.

Kun sitten tultiin kirkosta kotiin, lausuin hänelle sydämeni pohjimmaisat kiitokset ihanasta laulusta. Vaan taaskin vimmastui hän niin katajaisesti, jott' oli kaataa kuuman, kirkkopäivälliseksi keitetyn maitovellin syödessä silmilleni. Ja arvaattehan miltä se tuntui minulle, joka häntä niin palavasti rakastin.

Semmoista hän teki ei ainoastaan kuukausia, vaan kokonaisen vuoden.

Kun niityllä hein'aikana rankasti satoi ja tulta leimusi — niinkuin ukonpilvet hein'aikana tekevät — tarjosin Miila paralle takkiani sateensuojaksi, kunnes joutuisimme latoon. Mutta siitäpä hän taas jyrymään kuin Herran voima taivaan pilvissä. Ja tuon tyttösen vihansilmäykset tuntuivat minusta voimakkaammilta kuin pilvien tulenväläykset.

Silloin Miila rukan koreat hartiot ja rinnat oikein kastuivat. Kaks viis hän siitä. Tanssien ja laulaen juoksi hän vaan latoon, jossa sitten odotti hiljaa ja ääneti kunnes ukkonen taukosi.

Mutta minuun ei hän suostunut. Tuossa ylenkatseessa meni hän niin kauas, ettei luvannut ojentaa mulle kättänsä, vaikka kaivossa hukkumaisillani huuttaisin. Se minua jo suututti; vaan kukas nyt hentoo suuttua nais-ihmiseen ja sitten vielä niin koreaan tyttöön, kuin Miila, tiedättehän.

Kului kesä ja tuli syksy; huurtui maa ja järvet kuortuivat ensin vaan yks-öiseen jäähän. Jokainen sanoi ja minäkin sanoin, ettei se ihmistä kannata. Eihän niin mieto pakkaneen tehnyt vahvaa jäätä.

Kuitenkin pisti Miilan päähän käydä asialla järven takana. Ja niin turhasta syystä! Lukkarilta lainattua laulukirjaa tahtoi hän vaan viedä takaisin. Mokoman vanhanpojan laulukirjaa!

„Elähän, hyvä Miila, halveksi henkeäsi“, sanoi minä. Mutta tuo varoitus oli vaan öljyä tulleen. Hän keikautti päätänsä ja lähti — lauloi ja tanssi vielä mennessään.

Ja kun minä tulin levottomaksi, niin sitä ei luulis! Miksi ainoastaan tuon vanhanpojan tähden uskalsi hän noin heikolle jälle? Jo minua vähän arvelutti, enkä voinut jättää hänen jälkiänsä seuraamatta.

Tyttö oli kaks tai kolme askelta rannasta ja — voi kuin silloin silmäni pimenivät! Muutuimpa kerrassaan päivästä yöhön. Kun sitten jälleen löysin päivän valon, niin jopa hämmästyttäviä näin:

Jääkannelta oli Miila rukka järvessä, armottoman syvässä järvessä! Ja arvaattehan miltä se tuntui minulle, joka häntä niin palavasti rakastin.

Minä kuin valkea juoksin kohta avuksi ja ojesin hänelle pitkän sauvan pään, johon kehoitin tarttumaan. Vaan sepä oli elävästi kiusallinen ihme, ettei tyttö tarttunut. Hän vaan koki itseänsä ylöspunnustaa jään reunalta, joka yhä lohkesi. Vieläpä hänessä oli tyttöä viskelemään jäänlohkoja minuun.

Voi siunattu aika, kuinka silloin olin tuskassa ja ristissä. Kätenikin olivat ristissä, kun rukoilin:

„Oi, Miila kulta, jos tietäisit kuinka sinua olen rakastanut ja rakastan!“

Ja — taivaallinen ihme! Ääneti tarttui silloin Miila sauvaani ja onnella sain tuon ihmetytön rannalle. Sillä elävä ihme hän ainakin oli.

Mun kaulalleni kiersi hän nyt kätensä (ei hän siinä hetkessä muistanutkaan niistä vettä valuvan) ja rinnoillani sulattavan haikeasti itkeä nyyhkytti.

„Tahvo kulta“, lausui hän vihdoin, „mikset ennen ilmoittanut minua rakastavasi?“

„En voinut“, sanoin minä; ja häpeähän oli, etten tuota nyt voinut.

Sinä syksynä tulikin sitten niin erinomaisen kauniit ilmat. Enkä minä muista ihanampaa kevättä kuin se syksy, enkä kauniimpaa kesää kuin seuraava talvi. Kaikki tuntui vaan viherjötsevän

ja sitten kukkivan. Samana syksynä oli meillä pienet, iloiset häät, joissa Miila kruunattuna loisti kuin elävä alttaritaulun enkeli. Sanotaan, ettei voita kesä syksyllä talvea, mutta voittipas silloin“.

—❧—

H. ERKKO

II.

—❧—

HEIKKILÄISSÄ 1883
K. M. ROONEY KUSTANNUSKÄSIALLA

